

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2020

Kyrkoköpinge 2:1, fornlämning L1989:8866

RIDHUS

Trelleborgs kommun
Skåne län

SKÅNE
ARKEOLOGI

Skånearkeologi
Rapport 2023:6

Per Sarnäs

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2020

Kyrkoköpinge 2:1, fornlämning L1989:8866

RIDHUS

Trelleborgs kommun
Skåne län

Skånearkeologi AB

Per Sarnäs

Midgårdsgatan 3

216 19 Malmö

Tel: 0708-82 78 16

E-post: info@skanearkeologi.se

Webb: www.skanearkeologi.se

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2020

Kyrkoköpinge 2:1, fornlämning L1989:8866

Ridhus

Trelleborgs kommun

Skåne län

Skånearkeologi

Rapport 2023:6

Författare: Per Sarnäs

Grafisk form: Anders Gutehall

Omslagsbild: Undersökningsområdet från sydost

Kartor: © Lantmäteriet/Metria ordernr 906112

© Skånearkeologi 2023

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Syfte och metod	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Historiska kartor	8
arkeologisk förundersökning	8
Undersökningens resultat	9
Anläggningar	10
Fynd	14
Tolkning och källkritik	18
Kommunikation	19
Referenser	19
Tekniska och administrativa uppgifter	20

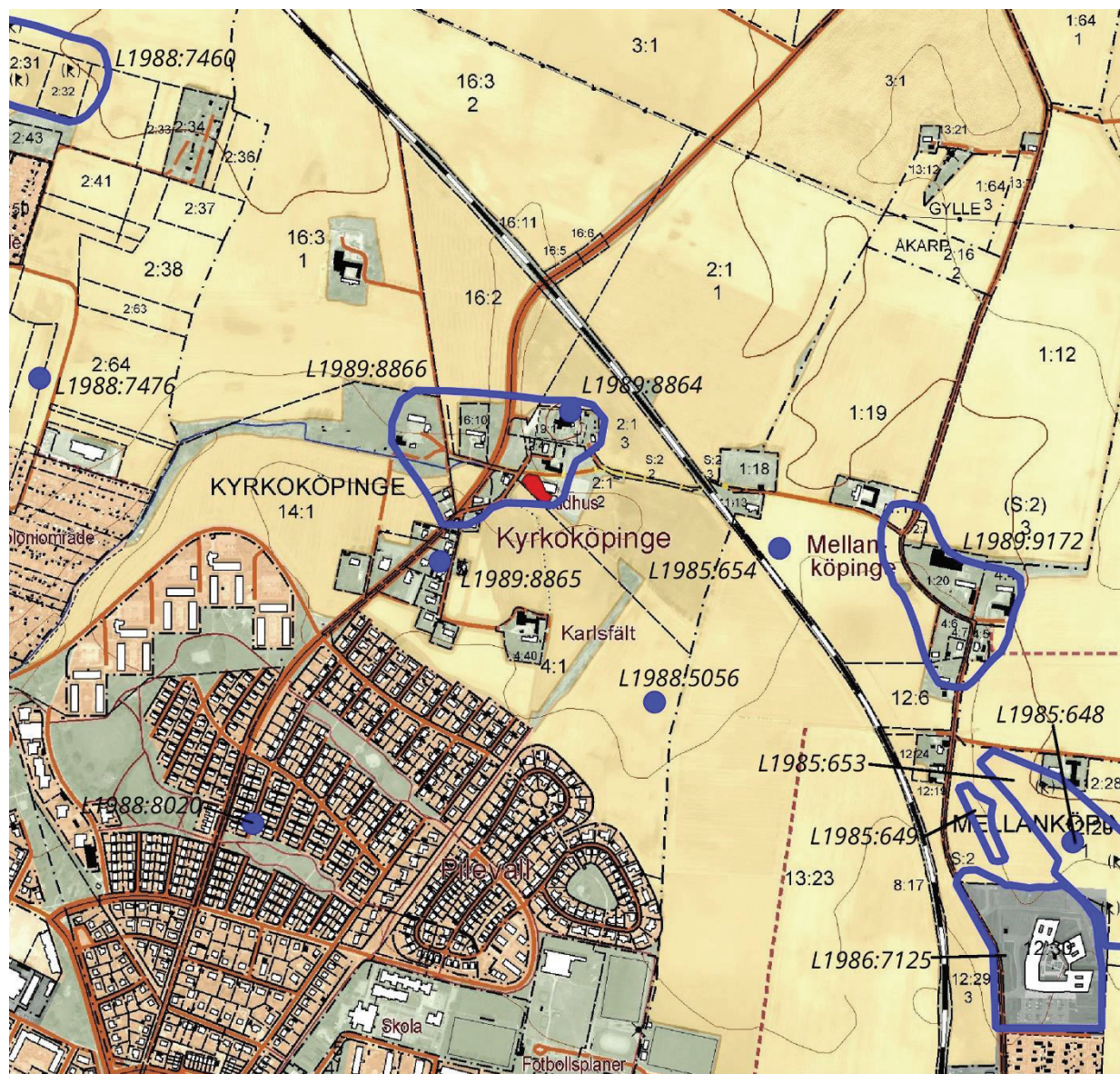
Bilagor

- Bilaga 1 Anläggningslista
- Bilaga 2 Keramikanalys
- Bilaga 3 Osteologisk analys av djurben
- Bilaga 4 Osteologisk analys av fiskben
- Bilaga 5 Kulturgeografisk analys

Figur 1. Karta över Skåne med Trelleborgs kommun markerat med blå färg.

Figur 2. Utsnitt ur fastighetskartan över del av Trelleborg med undersökningsområdet markerat med rött och fornlämningar med blått.
© Lantmäteriet

Sammanfattning

Trelleborgs kommun planerade uppföra ett nytt ridhus med tillhörande parkeringsplats inom Kyrkoköpinge bytomt, varför länsstyrelsen Skåne beslutade om en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Beroende på missförstånd mellan inblandade parter kom den ursprungliga kostnadsberäkningen endast omfatta en mindre del av själva ridhuset. Det visade sig när undersökningen startade att det område där matjorden skulle avbanas var betydligt större. En ny undersökningsplan togs fram i all hast varvid ett antal frågor uppställdes. Två av de formulerade frågorna kom att utgå från fynden av keramik eftersom det redan vid avbaningen stod klart att det förekom ovanligt mycket fynd av östersjökeramik.

1. Går det att identifiera hus, hägnader eller andra strukturer?
2. Av keramikfynden att döma härrör gården från 1000–1100-tal. Avspeglar keramiken gårdens ålder eller finns det äldre faser som inte efterlämnat så mycket keramik?
3. Utgörs östersjökeramiken av inhemsk produktion eller finns det importerade kärl?
4. Är lämningarna att betrakta som ordinär agrar bebyggelse?

Kyrkoköpinge ingår i en grupp köpingenamn tillsammans med Dalköpinge, Mellanköpinge och det numera försvunna Västra Köpinge. Alla ligger inom en radie av högst 2 km från Kyrkoköpinge.

Undersökningen genomfördes i östra kanten av byn och berörde gårdarna nr 2 samt 3 och 10 som brukats som en enhet vid storskiftet. Gränsen mellan de två gårdarna har gått ungefär mitt i undersökningsschaktet. En rad med stolphål och ett kortare dike kan vara rester efter en gränsmarkering. Inom norra delen som berörde gård nr 2 framkom nästan uteslutande östersjökeramik. Ett mindre stolpburet hus kunde identifieras bland alla stolphål. Inom södra delen av schaktet framkom mestadels yngre svartgods, stengods och äldre rödgods som troligen ska kopplas till gård nr 3 och 10. Inom denna yta framkom dock ett grophus med fynd av östersjökeramik.

De fynd som påträffades vid den arkeologiska undersökningen i form av keramik, metallfynd och djur- och fiskben tyder på en ordinär kustnära agrar bebyggelse. Det som möjligen är anmärkningsvärt är de stora mängder keramik som framkom.

Inledning

Trelleborgs kommun planerade uppföra ett nytt ridhus med tillhörande parkeringsplats inom Kyrkoköpinge bytomt, varför länsstyrelsen Skåne beslutade om en arkeologisk förundersökning. Den arkeologiska förundersökningen kunde avgränsa bytomten i öster och visa att det förekom lämningar efter den medeltida byn västerut. Beroende på missförstånd mellan inblandade parter föll parkeringsplatsen bort i ansökan och länsstyrelsens beslut grundat på förundersökningens resultat kom att endast omfatta ridhusets grundläggning. Detta beslut avsåg en mindre arkeologisk insats i form av en schaktningsövervakning. När entreprenören började matjordsavbaningen för ridhuset framgick det att de även tänkte ta bort matjorden inom den yta som skulle bli parkeringsplats. Länsstyrelsen kontaktades för ett nytt utökat beslut om en arkeologisk undersökning. Länsstyrelsen beslutade att matjordsavbaningen skulle slutföras för att minimera störningar i byggprocessen och därefter skulle ett nytt beslut i form av en schaktningsövervakning tas grundat på vad som framkommit.

Keramiken är genomgången och registrerad av Torbjörn Brorsson, Kontoret för keramiska studier. Djurbenen är analyserade av osteolog Lena Nilsson och fiskbenen av osteolog Annica Cardell. Den kulturgeografiska analysen har utförts av kulturgeograf Lars Persson vid Malmö museer. Konserveringen av metallföremålen har genomförts av Lunds universitets historiska museum.

Syfte och metod

När det visade sig att den arkeologiska undersökningen skulle bli betydligt mer omfattande än vad som framgick av ansökan, begärde länsstyrelsen in kompletterande information som underlag för ett nytt beslut. Efter avslutad matjordsavbaning inlämnades en sammanställning över vad som framkommit. I det nya underlaget ingick även frågeställningar och en kostnadsberäkning. Redan i samband med matjordsavbaningen framgick det att det förekom ovanligt mycket keramik. Två av de formulerade frågorna kom därför att utgå från fynden av keramik.

1. Går det att identifiera hus, hägnader eller andra strukturer?
2. Av keramikfynden att döma härrör gården från 1000–1100-tal. Avspeglar keramiken gårdens ålder eller finns det äldre faser som inte efterlämnat så mycket keramik?
3. Utgörs östersjökeramiken av inhemsk produktion eller finns det importerade kärl?
4. Är lämningarna att betrakta som ordinär agrar bebyggelse?

Den arkeologiska undersökningen genomfördes i form av matjordsavbaning med grävmaskin. Anläggningar och schakt mättes in med en RTK-GNSS. Anläggningar undersöktes med metalldetektor. Stolphål undersöktes med skärslev och större anläggningar genom att fyllningen undersöktes på hackbord. Sektioner ritades i skala 1:20. Jordprover har floterats i såll med 0,5 mm stora maskor. Vid fyndtvätten sållades den borttvättade jorden i en hushållssil varvid en hel del fiskben kunde insamlas.

Topografi och fornlämningsmiljö

Kyrkoköpinge bytomt ligger knappt 2 km från den nuvarande kusten strax nordost om Trelleborgs stad. Landskapet är ett utpräglat fullåkerslandskap inom det som kallas Söderslätt.

Det äldsta bevarade dokumentet om Kyrkoköpinge härrör från 1303 då domprosten Andreas skänkte en av sina gårdar i ”unam curiam in Kirkykøpingae” till ett nytt altare i Lunds domkyrka.

Kyrkoköpinge ingår i en grupp köpingenamn tillsammans med Dalköpinge, Mellanköpinge och det numera försvunna Västra Köpinge. Alla ligger inom en radie av högst 2 km från Kyrkoköpinge.

Västra Köpinge omnämns första gången 1303 men ligger öde redan 1476 och platsen för byn ligger troligen drygt 1 km nordväst om Kyrkoköpinge inom ett område där man påträffat medeltida fynd (L1988:7460). Orter med efterleden köping förekommer inom nuvarande Sverige, Danmark och Norge men har troligen haft olika betydelse. I Danmark och övriga Sverige har flera av köpingenamnen utvecklats till städer. Så är dock inte fallet i Skåne. Orter som Köpinge vid Helsingborg, Löddeköpinge, Hököpinge, Stora och Lilla Köpinge vid Ystad samt Gärds Köpinge och Elleköpinge vid Åhus är de som förekommer i diskussionen. Kunskaperna om dessa köpingeorter är ytterst bristfällig. De skriftliga omnämnanden som förekommer är föga upplysande och det har gjorts få arkeologiska insatser som kan hjälpa till vid tolkningen.

Kyrkoköpinge ligger i en fornlämningsrik bygd och nedan följer en redogörelse för de närmaste kända och registrerade fornlämningarna.

L1985:648 – Boplatslämningar i form av 2 gropar och 1 våtmarkslager samt fynd av flinta i matjorden.

L1985:649 – Boplats med en utbredning av ca 140 x 45 m, bestående av 10 stolphål och 6 gropar samt 10 diken samt bearbetad flinta i matjorden.

L1985:653 – Boplats med en utbredning av ca 240 x 140. Relativt rikligt med anläggningar i form av 33 stolphål, 13 gropar, 7 härdar, 1 ränna samt bearbetad flinta i matjorden.

L1985:654 – Boplats som är undersökt och borttagen, Fornlämningen utgjordes av fynd av flinta i matjorden samt 2 anläggningar i form av en härd och en grop.

L1986:7125 – Boplats med en utbredning av 270 x 175 m som är undersökt och borttagen. Vid särskild utredning år 2012 framkom 113 stolphål och 6 gropar. Groparna innehöll bränd lera, träkol, sot, skörbränd sten, enstaka djurben och keramik, samt ett fragment av en flathuggen flintskära med datering till senneolitikum—äldre bronsålder.

L1988:5056 – Hög, plats för, enligt beskrivning av Axel Andersson, Trelleborg. Högen skall ha legat invid gränsen mot Mellanköpinge.

L1988:7460 – Bebyggelselämning med en utbredning av ca 530 x 120–140 m. Marknamn på historiska kartor, höga fosfatvärden samt fynd av medeltida keramik tyder på att det är platsen för Västra Köpinge. Västra Köpinge är omnämnd i två skriftliga belägg. I ett brev från 1303 framgår att byn bestått av minst 4 gårdar. Ett senare belägg från 1476 antyder att byn då ligger öde. En arkeologisk undersökning i fornlämningens västra del gav inga fynd som kunde relateras till den medeltida byn.

L1988:7476 – Lösfynd av slagen flinta. Området har förhöjda fosfathalter.

L1988:8020 – Offerkälla, ungefärlig plats för. Enligt O Christoffersson (1918) skall det ha offrats i källan på midsommaraftnar.

L1989:8864 Hög – Fyndplats i en förstörd hög(?) inne på kyrkogården. Fynden utgjordes av 1 pålstav, bitar av ett bronsbälte eller ett bronskärl samt åtskilliga bronsfragment. När kyrkogårdsmuren lades om 1862, påträffades under en fläderbuske en lerkruka, som innehöll silverspännen, bärnstenspärlor och medeltida mynt.

L1989:8865 Hög – Platsen för en hög enligt beskrivning av M. Bruzelius och I. Kylander från början av 1800-talet. "Strax söder om byn, vid en därvarande väderkvarn har för omkring 40 år sedan varit ett stenkummel som förstördes... ". På skånska rekognoseringskartan 1813 finns markerat väster om vägen en väderkvarn. Enligt O Christoffersson 1918 är en låg nästan upplöjd hög, benämnd Hålhögen.

L1989:8866 Bytomt/gårdstomt – Kyrkoköpinge bytomt är ca 300–350 x 200–250 m stor, enligt geometrisk karta från 1768 (Storskifteskarta). På 1570-talet bestod byn av 8 gårdar. Skrivs "in Kickyköpinge" år 1303.

L1989:9172 Bytomt/gårdstomt – Mellanköpinge är bytomt ca 350 x 100–200 m stor, enligt geometrisk karta från 1768. På 1950-talet bestod Mellanköpinge av 9 gårdar. Äldsta omnämnande 1569, Mellum Kiöbinge.

Drygt 30 m norr om undersökningsytan genomfördes under 2020 en mindre arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning med anledning av VA-arbeten. Vid undersökningen framkom den äldre sträckningen av vägen genom byn som ursprungligen gick öster om byns vanning och förbi kyrkogården (Sarnäs 2020b).

Figur 3. Gårdstomter, byggnader och hägnader inom bytomten år 1815.

HISTORISKA KARTOR

De historiska kartorna över Kyrkoköpinge är otydliga och svårtolkade, varför kulturgeograf Lars Persson, Malmö museer, anlätades för att göra en fördjupad analys utifrån vissa frågor såsom vilken eller vilka gårdar som undersökningen berörde och om det finns några indikationer på en huvudgård i byn.

Den äldsta storskaliga och någorlunda detaljerade kartan över byn Kyrkoköpinge är en storskifteskarta från år 1768. Det är främst konceptversionen, som innehåller mer information om förhållandena före storskiftet som har analyserats. Nästa gång byns ägor karterades var vid enskiftet år 1815. Även för enskifteskartan har främst konceptversionen utnyttjats för att försöka besvara studiens frågeställningar.

De två kartorna har rektifierats med troligen ganska hög noggrannhet då många av fastighetsgränserna är desamma då som nu. Lars Persson uppskattar eventuella fel till ca 5–8 m.

Inägorna till Kyrkoköpinge storskiftades samtidigt som inägorna till grannbyn Mellanköpinge. En gemensam karta ritades över de båda byarnas mark. Konceptversionen av storskifteskartan visar dock inte bebyggelse eller ägoförhållanden inom byarnas bytomter, med undantag för någon enstaka byggnad som gränsade direkt mot vångarna. Däremot finns hemmansnumren utskrivna i den del av bytomten där respektive gårdstomt troligen var belägen. Bedömt utifrån gårdsnumreringen har det arkeologiska schaktet berört tomten till ett hemman som benämns ”3 och 10”, dvs. en gård som innehade och brukade ägorna till två tidigare gårdar och i norra delen gård nr 2. Bedömt utifrån numreringen tycks gården ”3 och 10” ha haft sin tomt, och ev. bebyggelse, på den tidigare gården nr 3:s gårdstomt (mellan gård nr 2 och 4) och inte på den gamla tomten för gård nr 10. I beskrivningen till storskifteskartan finns en lista som redovisar gårdarnas jordnatur, dvs. vem som ägde respektive gård. Enligt denna lista tillhörde gård nr 3 och 10 Markie gård i Anderslövs socken. En intressant uppgift som redovisas i enskifteskartans beskrivning är att tomten till gården ”3 och 10” var obebyggd. Det saknades alltså bebyggelse på tomten år 1815. Om förhållandet var detsamma vid storskiftet 1768 har däremot inte kunnat fastslås i analysen. (Persson 2021; bilaga 5).

ARKEOLOGISK FÖRUNDERSÖKNING

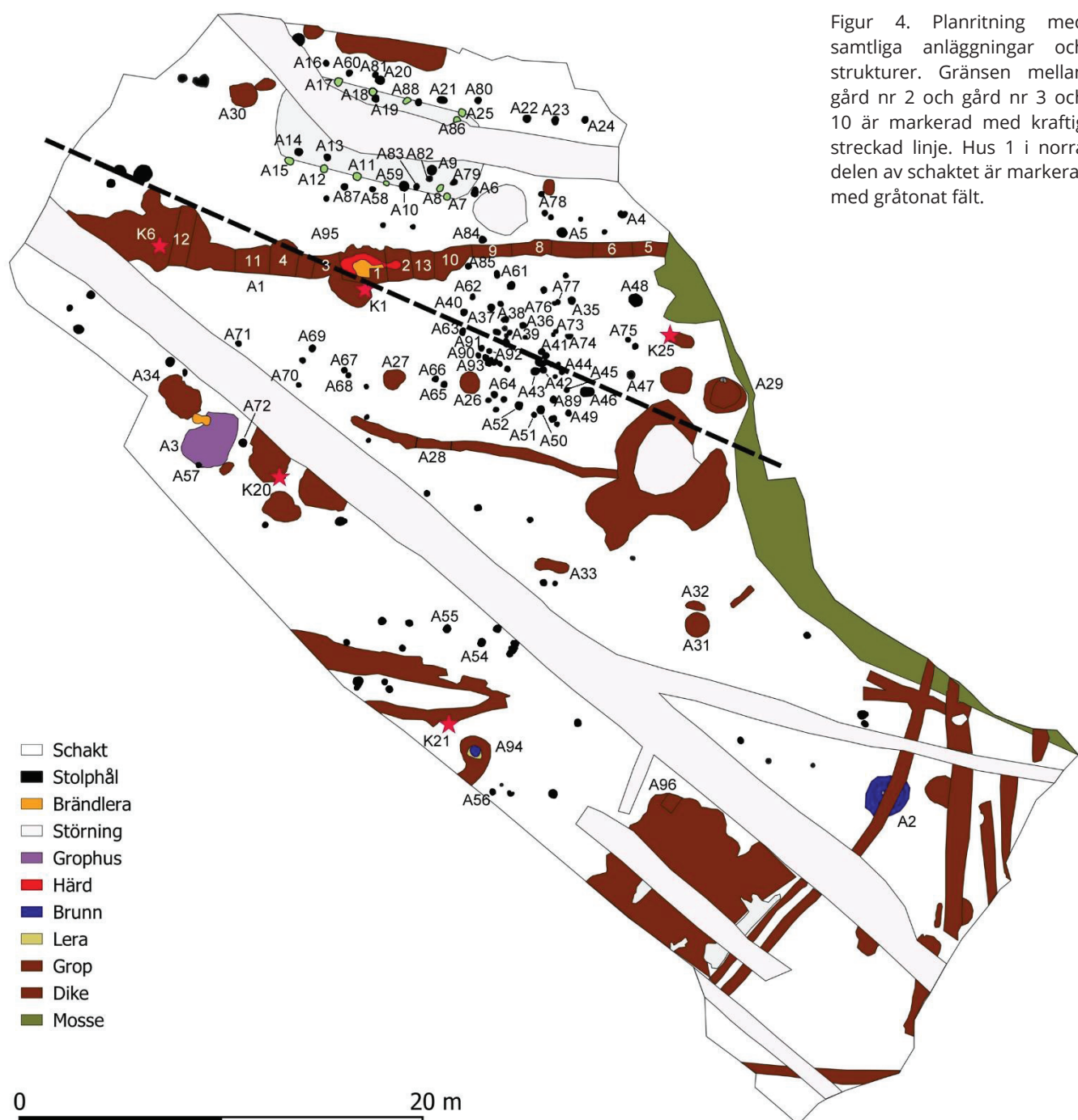
Under sensommaren 2020 genomfördes en avgränsande arkeologisk förundersökning inför anläggandet av det nya ridhuset. Sju sökschakt med en sammanlagd yta av 126 m² upptogs med grävmaskin. I dessa schakt framkom sex stolphål, fem gropar, två härdar/kokgropar och två diken. Förundersökningen kunde tydligt avgränsa bytomtens östra gräns. De anläggningar och fynd som påträffades i den västra delen av undersökningsområdet visade på lämningar efter medeltida bebyggelse. Fynden utgjordes huvudsakligen av östersjökeramik, yngre svartgods och äldre rödgods. Det

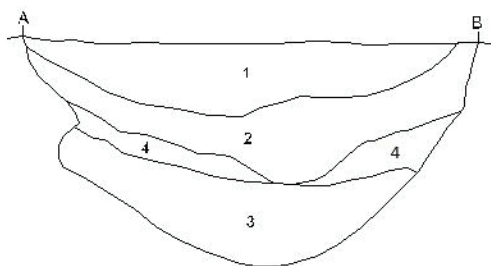
framkom även en ca två meter djup torvmosse i norra delen av undersökningsområdet (Sarnäs 2020a).

Undersökningsresultat

Den arkeologiska undersökningen inleddes med att 1 345 m² avbanades med början i väster. Schakt och anläggningar inmättes kontinuerligt med en RTK-GNSS.

Valet av vilka anläggningar som skulle undersökas styrdes mycket av vilka som bedömdes kunna generera mycket fynd och då främst keramik i enlighet med frågeställningarna. Nedan följer dels en mer ingående beskrivning av de tolkningsbara anläggningar som undersöktes, dels en redovisning av de fynd som framkommit. Övriga anläggningar redovisas i anläggningslistan (bilaga 1).

Figur 5. Exempel på sektion genom anl. 1, ruta 3, från väster. Skala 1:20.

Lager 1: Gråbrun humös silt.
Lager 2: Beige svagt humös silt.
Lager 3: Blandat fläckigt lager.
Lager 4: Svagt humös lerig silt.

Figur 6. Bennål som framkom i anl. 1, ruta 7 (LUHM 33 063:13). Nålen har ett inristat mönster på sidan. Skala 1:1.

Figur 7. Exempel på drejat yngre svartgods som framkom i brunnen, anl. 2 (LUHM 33 063:123). Skala 1:2.

ANLÄGGNINGAR

Det har framkommit 157 stolphål, 28 gropar, två brunnar, ett grophus, en härd samt ett antal diken av varierande typ. Av dessa anläggningar har 81 stolphål, sju gropar, två diken, en härd och två brunnar helt eller delvis undersökts. Ett stort antal stolphål undersöktes i syfte att identifiera konstruktioner såsom hus eller hägnader, genom att jämföra form och fyllning.

Anl 1 - dike

Anl. 1 utgjordes av ett drygt 28 m långt dike med en varierande bredd, djup och riktning. En stor del av dikets fyllning undersöktes på hackbord. I diket framkom 930 skärvor med en sammanlagd vikt av 9,5 kg. Undersökningen av diket delades in i 13 olikstora fyndenheter i syfte att kunna analysera i vilken del av diket som innehöll de största fyndmängderna. Keramiken domineras av östersjökeramik med 622 skärvor med en vikt av 9,3 kg. Förutom östersjökeramik påträffades två skärvor kugeltopfkeramik, en skärva äldre rödgods och en skärva från en trefotsgröta av yngre rödgods. Det framkom även fyra skärvor som kan vara av AIV gods. Förutom keramik framkom fyra brynen, en kniv av järn och en nål av ben (se avsnittet om fynd). Det påträffades även stora mängder djur- och fiskben. Av djurben framkom 627 fragment med en vikt av 6,1 kg. De arter som förekommer är nötboskap, häst, får, får/get, svin, höns, gås. Av fiskben påträffades 119,4 g fördelat på arterna torsk, flundra och sill. I diket identifierades ben av 32 torskar, 31 rödspattor och fyra sillar. Det framkom även några små bitar lerklining och infodring och fyra bitar slagg med en vikt av 155 g.

Diket har troligen haft som funktion att avvattna en mosse eller kärr som ligger i östra kanten av undersökningsområdet och som framkom vid förundersökningen (figur 4). Denna mosse har varit ca 2 m djup med bevarad torv i botten (Sarnäs 2020a). Diket har lett vattnet ned mot ett låglänt område mitt i byn.

Spridningen av keramik i diket är högst varierande. Mest keramik framkom i fyndheterna ca fyra meter väster om mossen och avtog sedan västerut. Spridningen av keramik kan tolkas som att man slängt skräp från hushållet i den del av diket som låg närmast husen. Spridningen av djurben uppvisar ungefär samma mönster som keramiken om man jämför antalet ben i fyndheterna. En jämförelse mellan fyndheterna avseende vikten på benen så blir bilden mer splittrad. Detta beror sannolikt på att ben kan skilja sig åt väldigt mycket vad gäller storlek och därför kan enstaka stora ben slå igenom alldeles för mycket när det gäller vikten. När det gäller fiskbenen så har nog grävmetodiken påverkat alltför mycket i och med att merparten av fiskbenen insamlats på hackbord och till en del följt med jorden på keramiken och påträffats i samband med fyndtvätten.

Annica Cardells tolkning av fiskbenen i diket är att de utgör fiskrens som slängts i diket.

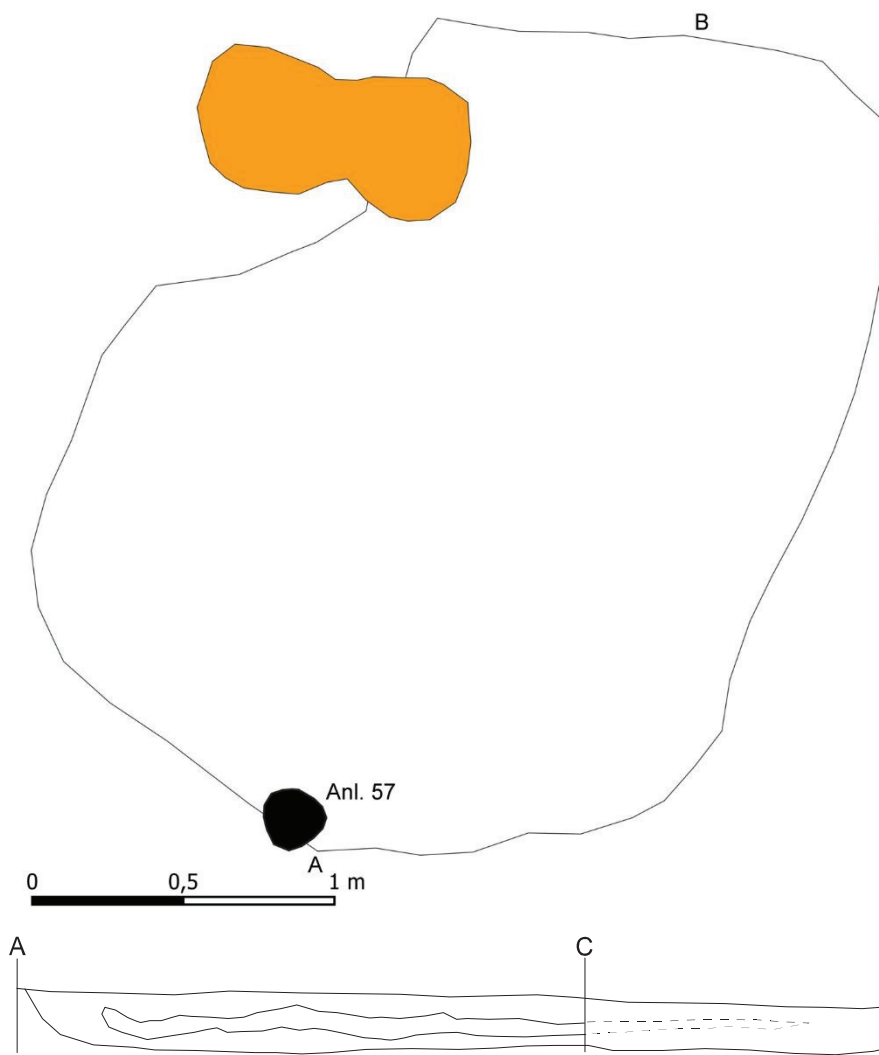
Enligt Brorsson så bör keramiken i diket avsatts under kanske 50–100 år under perioden 1000 till mitten av 1100-talet.

Anl. 2 - brunn

Anläggningen påträffades i samband med den arkeologiska förundersökningen (anl. 1) varvid keramik i form av yngre svartgods och äldre rödgods framkom vid framrensning av den. Den övre delen av anläggningen undersöktes med spade och skärslav och fyllningen genomsöktes på ett hackbord. Anläggningen blev dock djup och när det började komma sten i botten började anläggningen bli alltmer brunnslik varför den undre halvan av anläggningen borttogs med grävmaskin. Det visade sig att det var en brunn som har haft en brunnsfodring i form av en trätunna. Det framkom rester av trälaggar som dock var i dåligt skick. Brunnen har varit drygt en meter djup.

I brunnen framkom 23 keramikskärvor med en vikt av 0,45 kg. Keramiken domineras av yngre svartgods med 12 skärvor med en vikt av 316 g och äldre rödgods med sju skärvor med en vikt av 105 g. Det påträffades även två skärvor protostengods med en vikt av 19 g samt två skärvor östersjökeramik med en vikt av 10 g. Det framkom även 213 benfragment med en vikt av 1,1 kg. De djurarter som kunde identifieras är nötboskap, häst, får, får/get, svin och hund.

Av keramiken att döma bör brunnen ha varit i bruk någon gång kring skiftet mellan 1200- och 1300-talet.

Figur 8. Plan- och sektionsritning över grophuset (anl. 3) samt gavelstolphålet (anl. 57). I nordvästra delen av grophuset framkom hårt bränd lera som troligen har utgjort någon sorts ugn. Grophusets fyllning utgjordes av gråbrun humös silt och ett lager med lera som bör ha utgjort ett golvlager. Delen C-B undersöktes innan grophuset identifierades och därför är lerlagret streckat. Planen och sektionen återges i samma skala (1:25).

Anl. 3 – Grophus

Anläggningen mättes in som en grop vid matjordsavbanningen då den saknade de typiska karaktärsdragen för grophus. När ca en fjärdedel av anläggningen undersökts föddes misstanken om att det rörde sig om ett grophus beroende på den jämna botten och fynden av två sländtrissor (figur 10). I grophuset framkom 42 keramikskärvor med en vikt av 372 g. Av dessa keramikskärvor utgörs tre skärvor med en vikt av 18 g AIV gods medan de övriga 39 skärvorna med en vikt av 354 g utgörs av östersjökeramik. Det påträffades även 55 benfragment med en vikt av 92 g bestående av arterna nötboskap, svin och tamanka. Av fiskben framkom 21,1 g. Av de 21,1 g fiskben har sammanlagt 213 element identifierats till art och element. Grophusets fyllning innehöll 12 torskar, en rödspätta och fem sillar. Från golvlagret

Figur 9. Snurra eller vinare som framkom i grophuset (anl. 3) (LUHM 33 063:11). Vinaren är 88 mm lång.

Figur 10. I grophuset (anl. 3) påträffades två sländtrissor (LUHM 33 063:9-10). Skala 1:1.

Figur 11. Pilspets som framkom i brunnen, anl. 94 (LUHM 33 063:4). Foto: LUHM. Skala 1:1.

Figur 12. Två fragmentariska pryglar som påträffades i brunnen, anl. 94 (LUHM 33 063:14). Skala 1:1.

Figur 13. Sölja av Cu-legering som framkom i brunnen, anl. 94 (LUHM 33 063:3). Foto: LUHM. Skala 1:1.

har dessutom en torsk och tre sillar belagts. Keramikfynden ger en datering till 1000–1100-tal. Grophuset har haft någon sorts ugn i nordvästra hörnet. Ugnen utgjordes av hårt bränd lera. Den brända leran förekom i mer än ett lager som om man har bättrat på ugnen efterhand. Förutom sländtrissorna påträffades en vinare/bensnurra. Tolkningen av dem varierar som amuletter, fästa kläder och musikinstrument (Roesdahl m.fl. 1993) (figur 9).

Brorsson daterar grophuset till senare delen av 1000-talet.

De stora groparna i grophusets närhet undersöktes tillräckligt mycket för att kunna bedöma om det kan ha utgjort grophus. Det visade sig att så var dock inte fallet.

Anl. 29 – grop

Anläggningen framkom i östra delen av schaktet strax intill mossen. I anläggningen framkom 19 keramikskärvor med en vikt av 276 g. Av dessa keramikskärvor utgjordes 15 av östersjökeramik med en vikt av 256 g, två av yngre svartgods med en vikt av 11 g och två av äldre rödgods med en vikt av 9 g. Det framkom relativt mycket djurben, 159 fragment med en vikt av 1 082 g bestående av arterna nötboskap, häst, får/get, svin, hund, katt och höns. Av fiskben påträffades 3,1 g. Bland fiskbenen förekommer arterna torsk, sill, rödspätta och flundra.

Den mesta keramiken utgörs av östersjökeramik med en datering till 1000–1100-tal men två skärvor yngre svartgods och två skärvor äldre rödgods ger en datering till 1200–1300-tal.

Anl. 30 – grop

Gropen framkom i nordvästra delen av schaktet och i ytan av anläggningen framkom dels yngre svartgods, dels yngre rödgods. När anläggningen började undersökas framkom stora delar av en häst och metoden att undersöka halva anläggningen i syfte att erhålla en sektion övergavs till förmån för att ta fram hästskelettet. Därför saknas sektionsdokumentation. Gropen var inte mycket djupare än att den rymde hästkraniet. I gropen framkom 20 keramikskärvor med en vikt av 318 g. Keramiken utgörs av en skärva yngre svartgods med en vikt av 4 g, två skärvor äldre rödgods med en vikt av 36 g och 17 skärvor yngre rödgods med en vikt av 278 g. Det framkom 37 benfragment med en vikt av 3 082 g. Merparten av benen härrör från en häst men det förekom även ben från får/get.

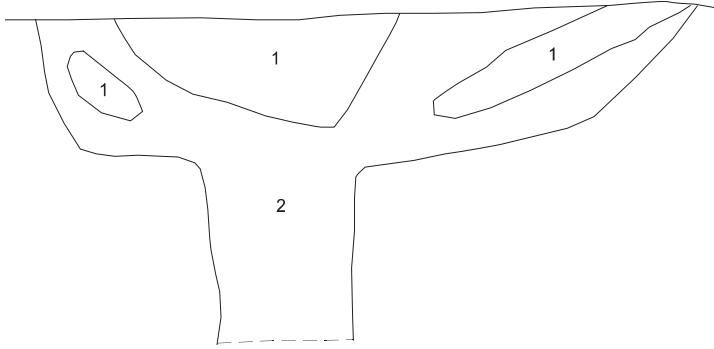
Hästbenen i anl. 30 består av huvud, båda skenbenen, höger och vänster bakfot. Benen har spår av hundnag, vilket tyder på att de legat i det fria innan de hamnade i gropen. Det är rester efter en relativt gammal häst med en mankhöjd av 135 cm och det kan röra sig om ett deponerat skinn med vissa ben fortfarande kvar. Slaktspår saknas på benen, vilket gör det svårt att bedöma om det rör sig om slaktavfall eller rester efter ett kadaver (Nilsson 2021; bilaga 3).

Anläggningen och därmed hästen torde utifrån fynden av keramik dateras till som äldst senmedeltid.

Anl. 94 – brunn

Anläggningen framkom intill sydvästra schaktkanten. I anläggningen framkom 67 keramikskärvor med en vikt av 914 g. Keramiken domineras av äldre rödgods med 46 skärvor med en vikt av 599 g. Förutom äldre rödgods framkom även sju skärvor med en vikt av 179 g av protostengods från Siegburg, fyra skärvor av yngre svartgods med en vikt av 61 g, nio skärvor östersjökeramik med en vikt av 59 g och en bottenkärva av AIV gods med en vikt av 16 g. Det framkom även 277 bitar lerklining med en vikt av 1 845 g och fyra slaggstycken med en vikt av 389 g. Det påträffades ett antal föremål av metall bland annat nio järntenar från en linrepa eller en ullkam (figur 15). Tenarna har suttit monterade på trä och fungerat som en grov ”kam”. Ytterligare fynd utgjordes av en pilspets av järn (figur 11), en sölja av koppar/brons (figur 13) och två låsbyglar till bultlås (figur 16). Det framkom även ett benfragment med mönster som troligen utgjort en del av ett redskap (figur 26) samt två små benspetsar (prylar) (figur 12). Det framkom 152 benfragment med en vikt av 2 057 g bestående av arterna nötboskap, häst, får, får/get, svin och gås. Det påträffades även 5,4 g fiskben med arterna torsk och sill.

Anläggningen har utgjort en brunn, men det anslutande diket reser dock ett frågetecken kring om brunnen utnyttjats för dricksvatten.

Figur 14. Sektionsritning över anl 94. Lager 1 bestod av gul lera och lager 2 av gråbrun humös silt. Botten av brunnen fylldes med vatten. Skala 1:20.

Figur 15. I brunnen, anl. 94, påträffades åtta järntenar som troligen ingått i en linrepa eller ullkam (LUHM 33 063:1). Foto: LUHM. Den längsta järntenen är ca 120 mm.

Anläggningen bör dateras till sent 1200-tal till 1300-tal utifrån fynden av äldre rödgods och protostengods. De äldre keramikfynden får anses sekundära och har följt med vid igenfyllning av brunnen.

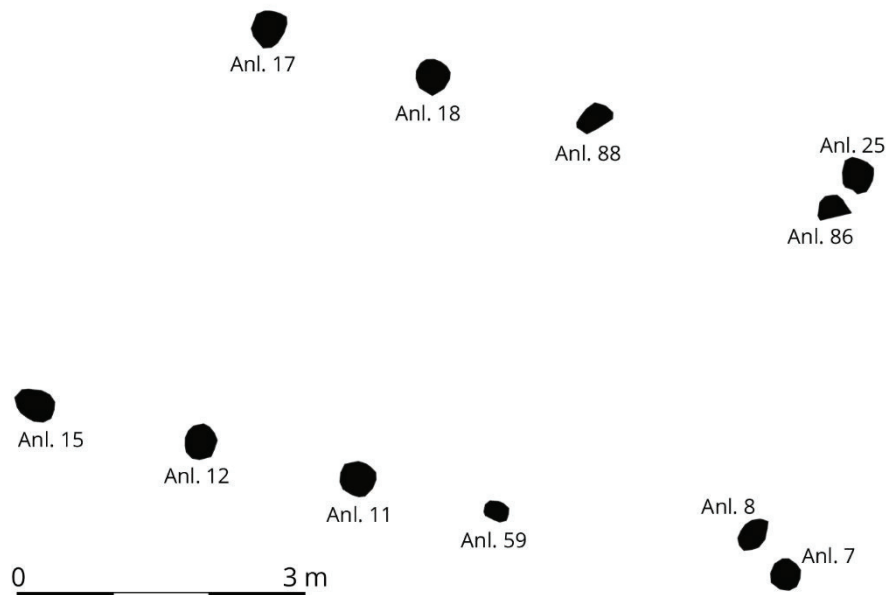
Stolphål

Det framkom två stolphålsområden som ägnades en hel del tid till i syfte att identifiera byggnader och hägnader. Det norra området som låg norr om diket, anl. 1, utgjordes av kraftiga stolphål som gav intryck av att ha ingått i stabila konstruktioner såsom hus. Stolphålsområdet finrensade fram till norra schaktkanten och så gott som samtliga stolphål undersöktes till hälften eller i sin helhet. Det förekom ben och fiskben i flera av stolphålen och i fem av dem påträffades fynd i form av tegel och keramik. Tyvärr har man tidigare dragit ett ca två meter brett schakt rakt igenom stolphålsområdet vilket ger illusionen av två stolphålsrader. Rimligen får man tänka sig att det funnits stolphål även inom den sönderschaktade ytan. Det har gått att urskilja en struktur bland stolphålen i form av ett 8 x 4,3 m stort hus bestående av fyra stolphålspar och ett femte där det ena stolphålet har legat inom ledningsschaktet. I två av stolphålen framkom fynd i form av tegel (anl. 17) och stengods med en datering till 1500–1700-tal (anl. 12). I närliggande stolphål framkom mer tegel (anl. 19 och 58). I denna del av undersökningsområdet förekom mest yngre dateringar,

Figur 16. Två likartade föremål som troligen utgjort bygglar med fjädrar till bultlås som framkom i brunnen, anl. 94. (LUHM 33 063:2). Foto: LUHM. Skala 1:1.

Figur 17. Planritning över hus 1. Huset är komplett så när som på ett stolphål har blivit förstört vid en ledningsdragning.

Figur 18. Östersjökeramik med streckornering (LUHM 33 063:23). Skärvan är 57 mm bred.

senmedeltid eller yngre. Huset har inte C14 daterats beroende på det stora inslaget av yngre fynd.

Det södra stolphålsområdet framkom söder om diket anl. 1. Dessa stolphål var i de allra flesta fallen små i plan. Även här finrensades delar av området och ett stort antal stolphål undersöktes till hälften eller i sin helhet. Endast två skärvor östersjökeramik påträffades. Det har inte gått att urskilja någon konstruktion bland stolphålen. En del av de stolphål som låg i den södra delen av det södra stolphålsområdet har troligen ingått i den hägnad som sträcker sig västerut och som han ha markerat gränsen mellan gård nr 2 och gård nr 3 och 10 (figur 4).

Diken

Det framkom ett stort antal diken med varierande utseende och funktion. Det största diket (anl. 1) har fått ett eget avsnitt (se ovan).

Ett av diken (anl. 28) kan ha utgjort ett gränsdike mellan gård nr 2 och 3 och 10. Ungefär 1,5 m av dikets fyllning har undersökts varvid 17 skärvor östersjökeramik med en vikt av 175 g påträffades. Även 113 g djurben från svin och får/get framkom. Diket var trågformat med en bredd av ca 0,5 m och ett djup av ca 0,2 m.

I sydöstra hörnet av schaktet framkom många grunda diken som gick in i varandra. Diken är troligen inte grävda utan utgör slutfåror som uppstår vid plöjning i åkerkanter då man alltid lägger jorden åt samma håll. Diken indikerar därför bytomtens östra gräns. Dessa diken ägnades minimalt med tid. Det förekom även liknande diken i öst-västlig riktning, dock inte lika många och inte heller lika djupa. Dessa diken kan ha uppstått efter enskiftet när delar av bytomten övergick till att bli åkermark.

FYND

Den dominerande fyndkategorin utgjordes av keramik. Det framkom 975 keramikskärvor med en sammanlagd vikt av ca 12,9 kg.

I syfte att extrahera så mycket tolkningsbar information som möjligt av keramiken anlätades Torbjörn Brorsson (Kontoret för keramiska studier). Nedanstående genomgång av keramikfynden är extraherad ur Brorssons rapport (bilaga 2).

En fullständig fyndlista kan laddas ned från Fornsök.

Keramik

AIV-gods

Vid undersökningen framkom endast åtta skärvor AIV-keramik i tre olika anläggningar. Detta var den vanligaste typen av keramik från 700-talet fram till mitten eller möjligtvis slutet av 1000-talet. Samtliga skärvor var grovt magrade och glättade

Figur 19. Östersjökeramik med streckornering och intryck (LUHM 33 063:50). Skärvan är 75 mm bred.

samt oornerade. AIV-keramiken från Kyrkoköpinge är sannolikt från andra hälften av 1000-talet.

Östersjökeramik

Keramiken utgjordes mestadels av inhemskt producerad så kallad östersjökeramik med 806 skärvor med en vikt av drygt 11 kg. Den absoluta majoriteten av kärlen av östersjökeramik utgjordes av krukor i varierande storlek. De minsta var cirka 10 cm höga, medan de största var omkring 25 cm. Krukorna har haft en flat botten och en tunnformad kärlprofil med varierande form på mynningspartiet. Det har även påträffats fyra skärvor från två hängkärl och en skål. Nästan eller möjligtvis samtliga kärl av östersjökeramik var ornerade och de två dominerande dekortyperna var vågband respektive horisontella linjer. Det förekommer även dekorer i form av mindre intryck, dragna streck och djupa fåror. Bottenmärken har identifierats på undersidan av två av kärlen, men båda var för fragmentariska för att en bestämning av typ av bottenmärke ska vara möjlig (figur 18–22, 24–26).

Kugeltopfkeramik

Under 1000-talet dominerade så kallat Harte Grauware i nordvästra Tyskland och denna keramik domineras av kärletypen kugeltöpfe, med klotformad botten och utåtböjt mynningsparti. Teknologiskt är det betydande skillnader mellan Harte Grauware och det skandinaviska äldre svartgodset, och den nordvästtyska keramiken kom att påverka den skandinaviska från sista fjärdedelen av 1000-talet. Resultatet av sammanblandningen av de olika keramiktyperna är det som benämns för skandinavisk kugeltopfkeramik.

Vid undersökningen i Kyrkoköpinge framkom två skärvor (33 063:29, 33 063:49) kugeltopfkeramik och båda skärvorna påträffades i dike anl. 1. Utifrån sammansättningen av keramiken i diket är det troligt att keramiken kan dateras till senare delen av 1000-talet.

Yngre svartgods

Den tidigaste keramiktypen som uppträder i Kyrkoköpinge och som med säkerhet drejats är drejat svartgods. Vid undersökningen i Kyrkoköpinge påträffades 63 skärvor drejat svartgods, med en vikt av 448 gram. Man kan därmed notera att antal skärvor av drejat svartgods nästan var identiskt med antal skärvor av äldre glaserat rödgods. I materialet från Kyrkoköpinge har skärvor från både trebensgrytor och kannor identifierats (figur 7).

Den reducerade bränningen medförde att keramiken blev svart och har därför även benämnts för yngre svartgods. Det drejade svartgodset från Kyrkoköpinge var sannolikt från norra Tyskland, men det kan också ha funnits enstaka kärl av dansk proveniens.

Keramiken framkom i sammanlagt sex olika anläggningar, dock inte i det fyndrika diket anl. 1. Det drejade svartgodset framkom i samma anläggningar som det äldre glaserade rödgods och detta gör det troligt att keramiken är från perioden 1175–1225.

Äldre rödgods

Vid undersökningen påträffades 68 skärvor äldre glaserat rödgods med en vikt av 790 gram. Denna typ av keramik dateras generellt från senare delen av 1100-talet till och med slutet av 1300-talet, men fynd i Lübeck har visat att det äldre glaserade rödgods förekommer redan från perioden 1150–1175.

Det högmedeltida glaserade rödgods har liksom det drejade svartgodset drejats och bränts i keramikugnar. Utöver detta har kärlen glaserats på utsidan med blyglasyrer.

Det äldre glaserat rödgods från undersökningen har tillhört kannor och samtliga har med största sannolikhet haft en sydsandinavisk proveniens. Keramiken framkom i sju olika anläggningar. I brunnen anl. 94 påträffades 46 skärvor som huvudsakligen har tillhört en kanna, och det framkom ytterligare en skärva från samma kanna i brunnen anl. 2. Avståndet mellan de två brunnarna var cirka 20 meter. Kannan hade en facetterad bottenkant och är en så kallad Lundakanna eller Skånekanna som var vanlig i hela Skåne. Kannan hade även en hänkel med ett kvadratisk tvärsnitt och kannan var ornerad med vågband (figur 23).

Figur 20 Östersjökeramik med streck-ornering i fyrkanter (LUHM 33 063:56). Skärvan är 48 mm bred.

Figur 21. Östersjökeramik med streckornering och vertikala vågband (LUHM 33 063:57). Skärvan är 92 mm bred.

Figur 22. Östersjökeramik med streckornering och intryck (LUHM 33 063:64). Skärvan är 80 mm bred.

Figur 23. Kanna i äldre rödgods med vågband (LUHM 33 063:134). Skala 2:1.

Figur 24. Östersjökeramik med intryck och vågband (LUHM 33 063:69). Skärvan är 65 mm bred.

Figur 25. Östersjökeramik med intryck och vågband (LUHM 33 063:99). Skärvan är 37 mm bred.

Protostengods

Sammanlagt nio skärvor har bestämts till protostengods. Protostengodset avviker från det utvecklade stengodset eftersom det har ett förhållandevis poröst gods med oftast synliga bergartskorn, vilket det utvecklade stengodset saknar. Produktionen av protostengods började redan under slutet av 1100-talet i Siegburg i nuvarande Tyskland, men generellt dateras godstypen i Skandinavien till perioden 1250 till 1350.

Stengods

Liksom protostengodset var det medeltida stengodset en importvara. Det var sannolikt i Siegburg som äkta stengods utvecklades, men samtidigt med den tyska stengodsproduktionen växte sig även verkstäderna i Limburgområdet allt starkare. En av de viktigare produktionsorterna nära Limburg var Raeren i Belgien. Vid undersökningen i Kyrkoköpinge påträffades endast en stengodsskärva, och denna framkom i ett stolphål (anl. 12). Skärvan har tillhört ett krus som var tillverkat i Raeren i Belgien och det har daterats till perioden 1500–1700.

Yngre rödgods

Yngre glaserat rödgods karakteriseras av ett rött lergods med en blyglasyr på insidan av kärlväggen och var den dominerande godstypen från slutet av medeltiden. Vid undersökningen framkom skärvor från två trebensrytor i diket anl. 1 samt i gropen anl. 30. I gropen fanns 17 skärvor från samma gryta och denna har bedömts vara av skandinavisk proveniens. Skärvan i diket har däremot bedömts ha en tysk proveniens.

Det yngre glaserade rödgods från undersökningen har daterats till perioden 1400 till 1750.

Fisk- och djurben

Det andra stora fyndmaterialet utgörs av fisk- och djurben. Djurbenen är analyserade av Lena Nilsson med mångårig erfarenhet av osteologiska analyser av djurben från skånska boplatser från såväl förhistorisk tid som medeltid och historisk tid. Annica Cardell är specialist på fiskben. Följande genomgång av fisk- och djurben är hämtad ur deras rapporter (bilaga 3 och 4).

Djurben

Benmaterialet är mycket välbevarat med stora identifierbara fragment och uppgår totalt till 1 557 fragment med en vikt av 15 263 g. Av dessa har 422 fragment identifierats till art och benslag. Antalet brända ben uppgår till 40 oidentifierade fragment (36 g). Artfördelningen visar en djuruppsättning som var vanligt på gårdarna under den här tidsperioden, men det som är ovanligt här är den relativt stora andelen ben av häst i jämförelse med övriga arter. Hästen användes inom

många olika områden som till exempel dragdjur, riddjur, köttdjur och maktsymbol, men i och med kristendomens införande förbjöds konsumtion av hästkött, även om det verkar som att beteendet fanns kvar i synnerhet på landsbygden. Generellt tycks svinhållningen öka i södra Skåne under yngre järnålder och tidig medeltid då bokskogarnas utbredning var som störst. Även antalet hästar ökar under den här tiden och speciellt under vikingatid då hästoffer var vanligt förekommande på många platser. Hund och katt var också vanligt förekommande djur på gårdarna och även om hundbenen inte går att mäta finns det rester efter en större och en mindre ras.

Det verkar som att man har utnyttjat djurbesättningarna ungefär likvärdigt även om färskötseln verkar ha varit lite mer dominerande inom djurhållningen, medan boskaps- och hästskötsel samt svinhållning visar en mindre, men jämnare fördelning. Uppfödning av höns, ankor och gäss har kompletterat djurhållningen med både ägg och kött. Åldersfördelningen för får/get, svin och boskap visar på en inriktning på köttproduktion. Fåren slaktades som halvårs- och årslamm, men det finns även fullvuxna djur, 4 år och äldre. De senare kan också ha använts för ullproduktion för husbehov i alla fall. Svinen har slaktats som spädkgrisar och upp till två års ålder. Åldersfördelningen för boskapen visar slaktåldrar från spädkalvar till 2,5 åriga djur. När det gäller hästen finns ett ungt föl på ca ett år och en gammal häst som var över 15 år vid slakttillfället (anl. 30) (Nilsson 2021; bilaga 3).

Fiskben

Fiskbensmaterialet som framkom vid den arkeologiska undersökningen är mycket välbevarat. Merparten har handplockats från hackbordet samt mindre mängder påträffats vid sällning av jordprover. Totalt framkom 119,4 g fiskben. Beräknat på vikten har nästan 75 % identifierats till art och element. Materialet utgörs av marina arter förekommande i Östersjön och domineras av torsk *Gadus morhua*, rödspätta *Pleuronectes platessa* och sill *Clupea harengus*. Dessa tre arter är de vanligast förekommande i material från skånska bytomter. Storleken på individerna indikerar ett kustnära fiske. Materialet innehåller förhållandevis få ben av sill med tanke på lokalens läge och datering, men är ändå troligen ett representativt material då delar av materialet vattensällats. Därutöver har enstaka element av familjen simpior *Cottidae* (två gälllocksben), troligen rötsimpa samt två pyttesmå fjäll av abborre *Perca fluviatilis* identifierats. Abborren är en limnisk art men lever i brackvatten längs kusten (Cardell 2021; bilaga 4).

Övriga fynd

Metall

De flesta metallfynden påträffades i gropen anl. 29 och brunnen anl. 94.

I anl. 94 påträffades nio järntenar som troligen ingått i en linrepa eller ullkam (LUHM 33 063:1; figur 15). I anl. 94 framkom även en pilspets av järn (LUHM 33 063:4; figur 11), en fragmentarisk sölja av Cu-legering (LUHM 33 063:3; figur 13) och två järnföremål som troligen använts för någon form av infästning (LUHM 33 063:2; figur 16). I anl. 29 framkom två nålliknande föremål (LUHM 33 063:5–6) och en kniv (LUHM 33 063:7). En liten kniv påträffades även i diket, anl. 1 (LUHM 33 063:8).

Ben och horn

Sammanlagt sex föremål av ben och horn påträffades. I diket, anl. 1, övrigt påträffades en nål (LUHM 33 063:13; figur 6). I grophuset (anl. 3) framkom en vinare eller bensnurra (LUHM 33 063:11; figur 9). I brunnen anl. 94 framkom ett oidentifierat redskap med ornering (LUHM 33 063:12; figur 27) samt två pryglar av ben (LUHM 33 063:14; figur 12).

Bergart

Sju föremål av bergart påträffades. I grophuset (anl. 3) framkom två sländrissor (33 063:9–10; figur 10). I övrigt framkom fyra brynen varav ett med ett hål (LUHM 33 063:18; figur 28) och ett fragment av en slipsten (LUHM 33 063:145).

Figur 26. Östersjökeramik med intryck (LUHM 33 063:118). Skärvan är 51 mm bred.

Figur 27. Oidentifierat föremål av ben med mönster i form av krysskräffering. På träffad i brunnen, anl. 94 (LUHM 33 063:12). Skala 1:1.

Figur 28. Bryne försett med hål som påträffades i diket, anl 1 (LUHM 33 063:18). Skala 2:1.

TOLKNING OCH KÄLLKRITIK

De fynd som påträffades vid den arkeologiska undersökningen i form av keramik, metallfynd samt djur- och fiskben tyder på en ordinär kustnära agrar bebyggelse. Det som möjligen är anmärkningsvärt är de stora mängder keramik som framkom.

Stolphålen norr om diket (anl. 1) har troligen ingått i ett eller flera hus då de var kraftiga medan stolphålen söder om diket var små och klena. Ett hus har på goda grunder kunnat identifieras inom det norra stolphålsområdet.

Enligt den kulturgeografiska analysen av de historiska kartorna så har gränsen mellan gård nr 2 och nr 3 och 10 gått söder om det södra stolphålsområdet. Med beaktande av eventuella fel vid georefereringen så kan tomtgränsen med lite god vilja korrespondera med ett dike (anl. 28) och ett stråk av stolphål som låg norr om diket (anl. 49–52, 64–71). Det innebär att de anläggningar, utom anl. 29, som har fått dateringar till 1200–1300-tal i södra delen av schaktet ligger inom gård nr 3 och 10 (anl. 2, 94 och 96). Medan merparten av de anläggningar som har dateringar till 1000–1100-tal ligger inom gård nr 2 utom grophuset. Om denna tolkning stämmer så kan det innebära att gård 3 och 10 ligger öde från och med agrarkrisen vid mitten av 1300-talet. Detta antagande stöds i viss mån av att tomten är obebyggd 1815. Det är endast inom gård nr 2 som det framkom yngre fynd i form av yngre rödgods och stengods med eftermedeltida dateringar. Dessa fynd är dock för få och oprecisa i sina dateringar för att man ska kunna påstå att det finns en bebyggelsekontinuitet från sen vikingatid–tidig medeltid. I och med att bara delar av gård nr 3 och 10 och gård nr 2 har blivit undersökta finns alltid den möjligheten att bebyggelsen har legat på olika platser inom tomterna vid olika tidpunkter.

De yngsta fynden i form av yngre rödgods och en skärva ungt stengods framkom norr om diket anl.1. De näst yngsta fynden i form av yngre svartgods, protostengods och äldre rödgods påträffades i södra–sydöstra delen av schaktet. De äldsta fynden i form av AIV-gods och östersjökeramik framkom i ett stråk från diket anl. 1 och söderut i höjd med grophuset. AIV keramik förekommer från 700-talet och fram till och med 1000-talet så det är nog rimligt att tolka AIV keramiken som samtida med östersjökeramiken vilket innebär sent 900-tal–1200-tal. Av de fyra frågor som uppställdes inför undersökningen har fråga 2–4 kunnat besvaras. Den myckna keramiken innebär att dateringarna är tämligen säkra. Den bebyggelse som har undersökts är som äldst från 900-talet. Keramiken som framkommit är mestadels av inhemsk produktion. Den samlade bilden av fynden av keramik, djur- och fiskben m.m. tyder inte på något annat än att det har rört sig om en ordinär agrar bebyggelse. När det gäller fråga 1 så har undersökningen inte nått ända fram. Det hus som presenterats i rapporten kan ha varit en enklare ekonomibygnad.

Resultaten från undersökningen kan inte bidra till diskussionen om var ett vikingatida–tidig medeltida Köping kan ha legat. Det är dock en ytterst begränsad del av byn som undersökts. Olika förslag har framförts var detta Köpinge kan ha legat. Bengt Jacobsson föreslår att den under senmedeltiden försvunna byn Västra Köpinge kan ha varit marknadsplatsen. Jacobsson bygger sitt antagande på tämligen begränsade arkeologiska insatser inom det område som man antar har utgjort Västra Köpinges läge. Det framkom förutom medeltida keramik även en boplatz med yngre järnåldersfynd (Jacobsson 2003, s. 214 ff). I porten mot Skåne framförs Dalköpinge som huvudkandidaten mycket baserat på Sten Skansjöes arbeten i området. Dalköpinge förefaller ha haft ett större välstånd än vad den annars lilla socknen borde ha. Därtill har det funnits ett Lübeckerkapell (Svanberg & Söderberg 2000 s. 261 ff). Dalköpinge har dock kallats Östra Köpinge tidigare vilket något talar emot denna tolkning (Jacobsson 2003, s. 214 ff). De tre byarna Västra Köpinge, Mellanköpinge och Östra Köpinge/Dalköpinge har namn som anger ett läge i förhållande till ett annat Köpinge. Kvar finns då Kyrkoköpinge. Nämnas kan då att Kyrkoköpinges vångar i landeboken benämns Norre vång, Hulhöysvången och Helligkors vång. Det senare är enligt Lars Persson ett ovanligt vångnamn. Möjligen kan det indikera att det har funnits en kyrka/kapell i eller i närheten av vången. I Helligkorsvången fanns dessutom en åker som benämns Hellig korss åger. Helligkorsvången bör ha legat väster eller sydväst om Kyrkoköpinge.

Kommunikation

Undersökningen uppmärksammades i Trelleborgs Allahanda. Information lades ut på Trelleborgs museums hemsida och Skånearkeologis hemsida.

Referenser

Litteratur

- Jacobsson, B. 2003. Trelleborg and the Southern Plain during the Iron Age A Study of a Coastal Area in South-West Scania, Sweden. In *Centrality – Regionality. The Social Structure of Southern Sweden during the Iron Age*. Red: Larsson, L och Hårdh, B. Uppåkra 7. Uppåkrastudier 8. Acta Archaeologica Lundensia. Series in 8°
- Roesdahl, E. 1993. Viking og Hvidekrist. Norden og Europa 800–1200.
- Sarnäs, P. 2020a. Kyrkoköpinge 2:1, fornlämning L1989:8866. Rapport över arkeologisk förundersökning 2020. Skånearkeologi rapport 2020:24.
- Sarnäs, P. 2020b. Kyrkoköpinge 19:1, fornlämning L1989:8866. Rapport över arkeologisk förundersökning 2020. Skånearkeologi rapport 2020:26.
- Skansjö, S. 1983. Söderslätt genom 600 år. Bebyggelse och odling under äldre historisk tid. SKÅNSK SENMEDELID OCH RENÄSSANS. Skriftserie utgiven av Vetenskapssocieteten 11.
- Svanberg, F. & Söderberg, B. 2000. Porten till Skåne. Löddeköpinge under järnålder och medeltid. Arkeologiska studier kring Borgeby och Löddeköpinge 2. Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska undersökningar. Skrifter 32. Lund.

Opublicerat material

- Brorsson, T. 2021. Keramiken från Kyrkoköpinge.
- Cardell, A. 2021. Osteologisk analys av fiskbensmaterial från Kyrkoköpinge 2:1
- Nilsson, L. 2021. Kyrkoköpinge 2:1 – Osteologisk rapport av djurbensmaterialet
- Persson, L. 2021. Kulturgeografisk utredning av äldre lantmäterikartor över Kyrkoköpinge by i Kyrkoköpinge socken, Trelleborgs kommun. Arkivrapport.

Kartmaterial

- Fastighetskartan
Enskifteskarta 1815
Storskifteskarta 1768

Internetreferenser

- Fornsök
Skånsk ortnamnsdatabas

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer 431-34169-2020
Skånearkeologis diarienummer 202026
LUHM nummer33 063

LänSkåne
Kommun Trelleborg
Socken Kyrkoköpinge
Fastighet Kyrkoköpinge 2:1
RAÅ-nummer L1989:8866/ Kyrkoköpinge 5:1

Koordinatsystem Sweref 99 TM
N koordinat 6139018
E koordinat 385073
M ö.h. 18,5-19,5

Fältarbetstid 2020-10-23-2020-11-23
Antal arbetsdagar 16
Antal arkeologtimmar378

Undersökt yta 1 345 m²

ProjektansvarigPer Sarnäs
Personal Ilona Carlsson, Anders Eriksson, Claes Theliander
UppdragsgivareTrelleborgs kommun

Kostnader, arkeologi

Administration: 14 600:-
Fältarbete: 292 000:-
Fyndhantering: 11 680:-
Rapport: 58 400:-
Keramikanalys: 31 600:-
Osteologi djurben: 10 408:-
Osteologi fiskben: 5 303:-
Kulturgeografisk analys: 8 500:-
Konservering: 25 000:-
RTK-GNSS: 15 000:-
Resor: 8 755:-
Summa: 481 645:-

Summa, faktisk: 481 645:-
Summa, beslutad: 557 140:-

Arkivmaterial i form av shp-fil, digitala foton, fältritningar och rapportoriginal förvaras på Lunds universitets historiska museum

Bilaga 1

Anläggningslista

Anl. nr	Anl. typ	Fyllning	Storlek ø x dj (m)	Övrigt	Ritn.	Grävd (%)
Anl. 1	Dike	1	20 (L)	Keramik, vävtyngd, nål, kniv, brynen, djurben, fiskben, slagg	1, 3	80
Anl. 2	Brunn	1	2 x 0,8	Keramik, infodring, djurben, slagg	1	50
Anl. 3	Grophus	1	3,06 x 0,2	Keramik, sländtrissor, vinare, djurben, fiskben	1	100
Anl. 4	Stolphål	1	0,27 x 0,08		1	50
Anl. 5	Stolphål	1	0,5 x 0,33	Djurben	1	50
Anl. 6	Stolphål	1	0,52 x 0,06		1	50
Anl. 7	Stolphål	1	0,38 x 0,12		1	50
Anl. 8	Stolphål	1	0,3 x 0,09		1	50
Anl. 9	Stolphål	1	0,4 x 0,09		1	50
Anl. 10	Stolphål	1	0,42 x 0,2	Djurben, fiskben	1	100
Anl. 11	Stolphål	1	0,34 x 0,15	Djurben, fiskben	1	100
Anl. 12	Stolphål	2	0,34 x 0,14	Keramik, fiskben	1	100
Anl. 13	Stolphål	1	0,254 x 0,15	Keramik	1	50
Anl. 14	Stolphål	2	0,31 x 0,11	Djurben	1	50
Anl. 15	Stolphål	1	0,3 x 0,27	Djurben, fiskben	1	100
Anl. 16	Stolphål	1	0,28 x 0,15		1	100
Anl. 17	Stolphål	1	0,43 x 0,3	Tegel, djurben	1	100
Anl. 18	Stolphål	1	0,35 x 0,2	Djurben, fiskben	1	100
Anl. 19	Stolphål	1, 3	0,3 x 0,18	Tegel	1	50
Anl. 20	Stolphål	1	0,44 x 0,15		1	50
Anl. 21	Stolphål	1	0,47 x 0,27		1	50
Anl. 22	Stolphål	1	0,42 x 0,18	Djurben, fiskben	1	100
Anl. 23	Stolphål	1	0,4 x 0,15	Keramik, djurben	1	100
Anl. 24	Stolphål	1	0,4 x 0,22	Djurben	1	100
Anl. 25	Stolphål	1	0,35 x 0,2	Djurben	1	100
Anl. 26	Grop	1	1,06 x 0,42	Keramik, infodring, djurben, fiskben	1	50
Anl. 27	Grop	1	1 x 0,42	Keramik, infodring, djurben, fiskben	1	50
Anl. 28	Dike	1	13,6 x 0,22	Keramik, djurben	1	10
Anl. 29	Grop	1	2,04 x 0,8	Kniv, nål, keramik, infodring, djurben, fiskben, slagg	3	50
Anl. 30	Grop	1	1,3 x 0,4	Keramik, djurben, fiskben	-	100
Anl. 31	Grop	1	1,025 x 0,25	Keramik, djurben	1	50
Anl. 32	Grop	1	0,9 x 0,25	Djurben	1	50
Anl. 33	Grop	1	1,88 x 0,47	Keramik, djurben	2	50
Anl. 34	Grop	1	2,3 x 0,35	Glättsten, keramik, infodring, djurben, fiskben	2	50
Anl. 35	Stolphål	1	0,4 x 0,08		3	50
Anl. 36	Stolphål	1, 3	0,34 x 0,21		3	50
Anl. 37	Stolphål	1	0,28 x 0,09		3	50
Anl. 38	Stolphål	1	0,25 x 0,04		3	50
Anl. 39	Stolphål	1	0,25 x 0,07		3	50

Anl. 40	Stolphål	1	0,26 x 0,12		3	50
Anl. 41	Stolphål	1	0,25 x 0,09		3	50
Anl. 42	Stolphål	1	0,3 x 0,06		3	50
Anl. 43	Stolphål	3	0,45 x 0,14		3	50
Anl. 44	Stolphål	1	0,26 x 0,09		3	50
Anl. 45	Stolphål	1	0,21 x 0,08		3	50
Anl. 46	Stolphål	1	0,52 x 0,08		3	50
Anl. 47	Stolphål	1	0,33 x 0,07		3	50
Anl. 48	Stolphål	1	0,6 x 0,06	Keramik	3	50
Anl. 49	Stolphål	1	0,33 x 0,11		3	50
Anl. 50	Stolphål	1	0,34 x 0,16		3	50
Anl. 51	Stolphål	1	0,26 x 0,09		3	50
Anl. 52	Stolphål	1	0,24 x 0,12		3	50
<i>Anl. 53</i>	<i>Vakant</i>			<i>Samma som anl. 64</i>		
Anl. 54	Stolphål	1	0,41 x 0,16	Djurben, fiskben	3	100
Anl. 55	Stolphål	1	0,4 x 0,16	Djurben, fiskben	3	100
Anl. 56	Stolphål	1	0,25 x 0,15		3	50
Anl. 57	Stolphål	1	0,18 x 0,32	Ingår i Grophuset (anl. 3)	3	100
Anl. 58	Stolphål	1	0,25 x 0,1	Tegel	3	100
Anl. 59	Stolphål	1	0,25 x 0,06	Infodring	3	100
Anl. 60	Stolphål	1	0,28 x 0,06		3	50
Anl. 61	Stolphål	1	0,23 x 0,08		3	50
Anl. 62	Stolphål	1	0,32 x 0,04		3	50
Anl. 63	Stolphål	1	0,34 x 0,06		3	50
Anl. 64	Stolphål	1	0,24 x 0,09		3	50
Anl. 65	Stolphål	1	0,26 x 0,09		3	50
Anl. 66	Stolphål	1	0,24 x 0,06	Keramik	3	50
Anl. 67	Stolphål	1	0,23 x 0,18		3	50
Anl. 68	Stolphål	1	0,16 x 0,23		3	50
Anl. 69	Stolphål	1	0,27 x 0,12		3	50
Anl. 70	Stolphål	1	0,16 x 0,06		3	50
Anl. 71	Stolphål	1	0,18 x 0,05		3	50
Anl. 72	Stolphål	1	0,36 x 0,32		3	50
Anl. 73	Stolphål	1	0,2 x 0,04		3	50
Anl. 74	Stolphål	1	0,17 x 0,03		3	50
Anl. 75	Stolphål	1	0,18 x 0,04		3	50
Anl. 76	Stolphål	1	0,15 x 0,1		3	50
Anl. 77	Stolphål	1	0,18 x 0,1		3	50
Anl. 78	Stolphål	1	0,25 x 0,05		3	50
Anl. 79	Stolphål	1	0,34 x 0,12		3	50
Anl. 80	Stolphål	1	0,32 x 0,22		3	50
Anl. 81	Stolphål	3	0,22 x 0,04		3	50
Anl. 82	Stolphål	3	0,25 x 0,05		3	50
Anl. 83	Stolphål	1	0,25 x 0,25	Keramik, djurben	3	50
Anl. 84	Stolphål	1	0,26 x 0,06		3	50

Anl. 85	Stolphål	1	0,24 x 0,06		3	50
Anl. 86	Stolphål	1	0,22 x 0,1		3	50
Anl. 87	Stolphål	1	0,3 x 0,09		3	50
Anl. 88	Stolphål	1	0,33 x 0,14	Fiskben	3	50
Anl. 89	Stolphål	1	0,33 x 0,11		3	50
Anl. 90	Stolphål	1	0,22 x 0,1		3	50
Anl. 91	Stolphål	1	0,24 x 0,2		3	50
Anl. 92	Stolphål	1	0,24 x 0,09	Keramik	3	50
Anl. 93	Stolphål	1	0,24 x 0,09		3	50
Anl. 94	Brunn	1, 4	1,86 x >0,8	Linrepa/ullkam, sölja, pilspets, prylar, keramik, djurben, fiskben, slagg	3	90
Anl. 95	Härd	5	3 x 1,2 (LxB)	Slipsten, keramik, djurben	-	100
Anl. 96	Grop	1	7 x 7 (LxB)	Keramik, tegel, djurben, fiskben, hornredskap, slagg	-	5

Lager 1: Gråbrun humös lerig silt

Lager 2: Brungrå humös lerig silt

Lager 3: Beige svagt humös lerig silt

Lager 4: Lera

Bilaga 2

Keramiken från Kyrkoköpinge

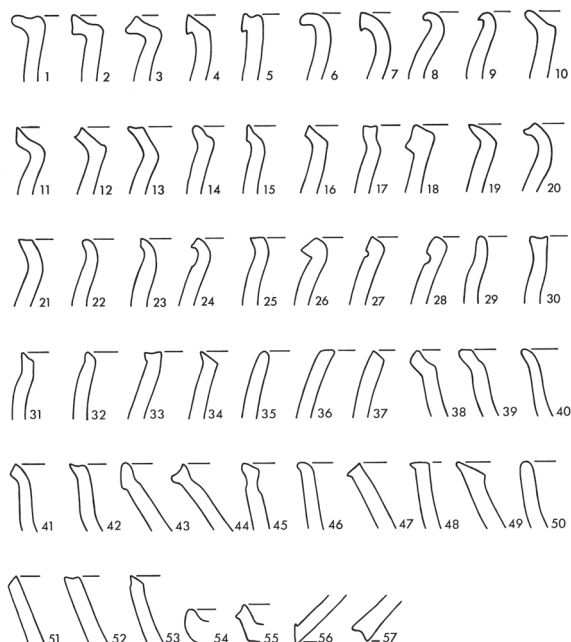
Torbjörn Brorsson, Keramiska Studier, 2021.

Inledning

Vid arkeologiska undersökningar i Kyrkoköpinge påträffades 975 keramikskärvor som tillsammans vägde nästan 13 kg (Tabell 1). Keramikmaterialet har daterats från 1000-talet fram till och med 1500-/1600-talen, med en majoritet av fynd från tidig medeltid. Materialet är varierat och det utgörs av den typen av keramik som normalt uppträder i södra Skåne. Godstyperna härrör främst från södra Skandinavien, men det finns även kärl som importerats från Tyskland och i ett fall från Belgien och sammanlagt har åtta olika godstyper identifierats.

Godstyp	Vikt (g)	Antal	% av vikt	% av antal
AIV-keramik	133	8	1,0	0,8
Östersjökeramik	11054	806	85,5	82,7
Kugeltopf	17	2	0,1	0,2
Drejat svartgods	448	63	3,5	6,5
Äldre rödgods	790	68	6,1	7,0
Protostengods	198	9	1,5	0,9
Stengods	4	1	0,0	0,1
Yngre rödgods	279	18	2,2	1,8
	12923	975		

Tabell 1. Keramiken från Kyrkoköpinge utgjordes av ett varierat material, med dateringar från tidig medeltid till modern tid.

Figur 1. Schema som har utarbetats för slavisk keramik i Oldenburg, Schleswig-Holstein. Schemat har tidigare använts på flera vikingatida och tidigmedeltida material i Skåne (Kempke 1988).

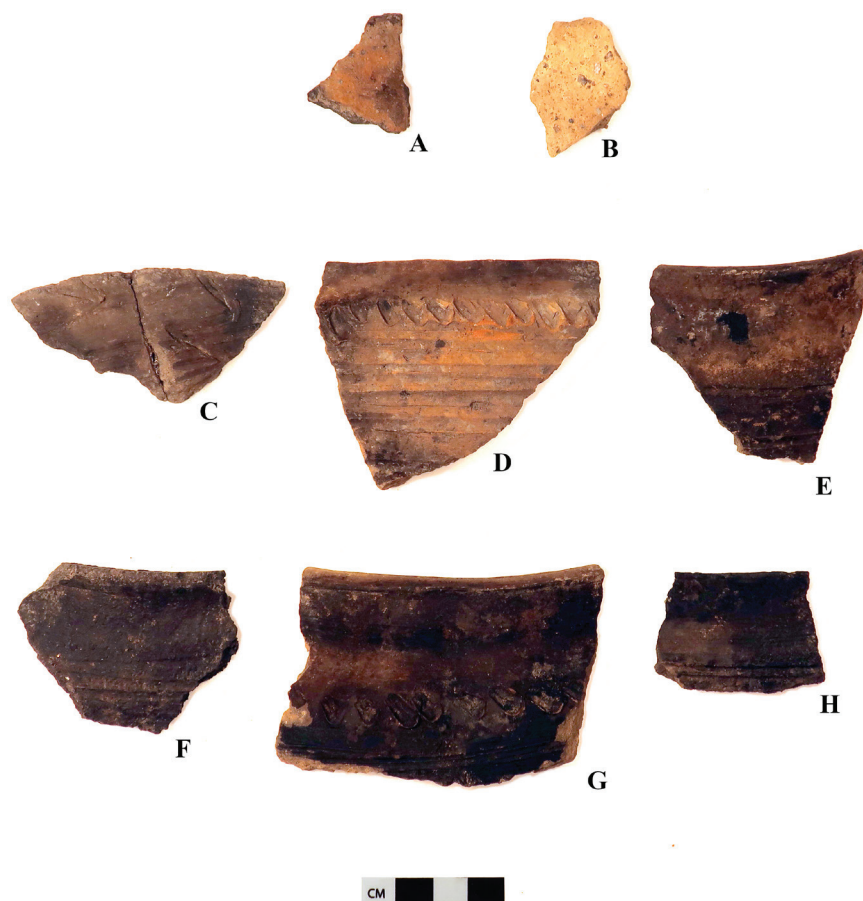
Keramiken har registrerats i MS Excel, och följande variabler har noterats; antal skärvor, vikt, godstyp, kärltyp, kärlidel samt en preliminär datering har angivits för varje skärva. En viktig del i

studien har varit att försöka proveniensbestämma skärvorna och därför har proveniensen för varje keramikskärva angivits. Det tidigmedeltida svartgodset har registrerats efter ett schema avseende mynningarna (Figur 1) som har upprättats för slavisk keramik i Oldenburg i nuvarande Schleswig-Holstein (Kempke 1988). Systemet har även använts på Östersjökeramik och AIV-keramik från flera vikingatida och tidigmedeltida byar i Skåne. Genom att detaljstudera mynningspartierna kan därmed östersjökeramiken från Kyrkoköpinge med enkelhet jämföras med andra platser i södra Skandinavien. De olika mynningsformerna har korrelerats med olika faser och därmed blir underlaget viktigt ur ett kronologiskt perspektiv.

Godstyper

Vikingatida AIV-keramik

Den äldsta godstypen som uppträder i fyndmaterialet utgörs av sydsandinaviskt vikingatida AIV-keramik (Selling 1955). Vid undersökningen framkom endast åtta skärvor AIV-keramik i tre olika kontexter. I diket, anl. 1, fanns fyra skärvor medan resterande skärvor påträffades i grophuset, anl. 3 samt i brunnen, anl. 94. I diket och i grophuset påträffades vardera en mynnings-skärva, och skärvorna hade tillhört kärl av samma typ, med inåtböjd och rundad mynningskant (formtyp 35) (Figur 2A–B). Detta var den vanligaste typen av kärl från 700-talet fram till mitten eller möjligtvis slutet av 1000-talet. Samtliga skärvor var grovt magrade och glättade samt oornerade. AIV-keramiken från Kyrkoköpinge är sannolikt från andra hälften av 1000-talet, och andelen var cirka 1 % av hela keramikmaterialet från undersökningen. Man kan notera att i samtliga tre kontexter med AIV-keramik har det även påträffats Östersjökeramik.

Figur 2. Vikingatida AIV-keramik (A–B) och Östersjökeramik (C–H) från Kyrkoköpinge. A) 33 063:129, anl. 3. B) 33 063:63, anl. 1. C) 33 063:62, anl. 1, skål. D–E) 33 063:50, anl. 1. F–H) 33 063:64, anl. 1.

Östersjökeramik

Den största mängden keramik från undersökningen utgörs av 806 skärvor Östersjökeramik, med en total vikt av drygt 11 kilo (Figur 2C–H). Detta innebär att cirka 82–85 % av all keramik från undersökningen utgörs av Östersjökeramik. Keramiktypen har sitt ursprung i både de skandinaviska och slaviska keramiktraditionerna, där formen mer eller mindre är inhemsk medan dekor och framställningsteknik hämtats söderifrån. Efter förebild från Lund dateras Östersjökeramiken i Skåne normalt från senare delen av 900-talet och framför allt 1000-talet. Käril med inåtböjt mynningsparti dateras normalt till 1000-talet, medan det under 1100-talet var vanligare med käril med utåtböjt mynningsparti (Roslund 1992; Brorsson 2000).

Östersjökeramiken från Kyrkoköpinge framkom i en mängd olika kontexter och generellt kan dessa dateras från 1000-talet upp till en bit in i 1200-talet. Merparten av kontexterna innehöll enbart Östersjökeramik, men det fanns också flera kontexter där denna typ av keramik påträffades tillsammans med vikingatida AIV-keramik, drejat svartgods och/eller äldre glaserat rödgods. Detta innebär att de kontexter som innehöll Östersjökeramik bör dateras från andra hälften av 1000-talet till omkring 1200. Det fanns även Östersjökeramik i brunnarna anl. 2 och anl. 94, där det framkom protostengods från Siegburg, och dessa material bör vara avsatta någon gång under första hälften av 1200-talet.

I materialet från Kyrkoköpinge har mynningsformen bestämts på 135 skärvor Östersjökeramik, varav 116 skärvor framkom i dike anl. 1. Det innebär att endast 19 mynningskärvor av Östersjökeramik framkom i andra anläggningar än i anl. 1. Omkring 70 % av samtliga mynningskärvor var inåtböjda (formtyperna 31–37), cirka 23 % av kärilen hade utåtböjda mynningar (formtyperna 1–25) och mindre än 10 % var avsatta (formtyperna 29–30). Samtliga 23 skärvor som var utåtböjda påträffades i diket, anl. 1, där majoriteten av kärilen var krukor med inåtböjda mynningar. Det förefaller vara så att materialet i diket avsatts under kanske 50–100 år. Dock bör det ha varit fram till mitten av 1100-talet, eftersom endast en skärva äldre rödgods har påträffats. Det har inte påträffats något drejat svartgods i diket.

Det är vanskligt att försöka tidsindela Östersjökeramiken från undersökningen, men materialen i diket, anl. 1 och i grophuset, anl. 3, kan vara de äldsta, med en datering till andra hälften av 1000-talet. Sedan finns det ett stort antal anläggningar som kan dateras inom intervallet 1050 till 1200. De yngsta kontexterna med Östersjökeramik är brunnarna anl. 2 och anl. 94, samt groparna anl. 29 och anl. 30. Här fanns även drejat svartgods och äldre glaserat rödgods, vilket gör att materialet i dessa kontexter deponerats under slutet av 1100-talet eller under tidigt 1200-tal.

Den absoluta majoriteten av kärilen av Östersjökeramik utgjordes av krukor i varierande storlek. De minsta var cirka 10 cm höga, medan de största var omkring 25 cm. Krukorna hade flat botten och en tunnformad kärilprofil med varierande form på mynningspartiet. Det har även påträffats fyra skärvor från två hängkäril (33 063:27 och 54) och en skål (33 063:62) (Figur 2C). Dessa speciella käril framkom i diket, anl. 1 och det är troligt att de deponerades under andra hälften av 1000-talet.

Käriltyperna är inte helt ovanliga i Skåne, utan det är normalt att krukor dominerar och att det finns ett begränsat antal skärvor från hängkäril, skålar samt oljelampor.

Majoriteten eller möjligtvis samtliga käril av Östersjökeramik var ornerade och de två dominerande dekortyperna var vågband respektive horisontella linjer. Det fanns även dekorer i form av mindre intryck, dragna streck och djupa fåror. Under 1100-talet blev det allt vanligare med plastiska dekorer i form av pålagda lister. Bottenmärken har identifierats på undersidan av två av kärilen (33 063:68 och 75) i Östersjökeramik, men båda var för fragmentariska för att en bestämning av typ av bottenmärke ska vara möjlig. Troligtvis representerar olika typer av bottenmärken olika keramik- och/eller keramikverkstäder. Analyser av Östersjökeramik från bland annat Lolland-Falster i Danmark har tidigare bekräftat detta (Brorsson 2010).

Kugeltopf-keramik

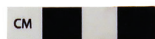
Under 1000-talet dominerade så kallat Harte Grauware i nordvästra Tyskland och denna keramik domineras av käriltyperna kugeltöpfe, med klotformad botten och utåtböjt mynningsparti. Teknologiskt är det betydande skillnader mellan Harte Grauware och det skandinaviska äldre svartgodset, och den nordvästtyska keramiken kom att påverka den skandinaviska från sista fjärdedelen av 1000-talet. Resultatet av sammanblandningen av de olika keramiktyperna är det som benämns för skandinavisk kugeltopfkeramik.

Vid undersökningen i Kyrkoköpinge framkom två skärvor (33 063:29 och 49) kugeltopfkeramik och båda skärvorna fanns i diket, anl. 1. Utifrån sammansättningen i diket är det troligt att keramiken kan dateras till senare delen av 1000-talet.

Drejat svartgods

Den tidigaste keramiktypen som uppträder på Kyrkoköpinge och som med säkerhet drejats är drejat svartgods. Den reducerade bränningen medförde att keramiken blev svart och har därför även benämnts för yngre svartgods. I Lübeck förekommer denna typ av keramik från 1150–1175 (Drenkhahn 2017; Tabell I), och från mitten av 1100-talet dominerade det drejade svartgodset keramikinventariet i staden (Gläser 1987: Abb. 2). Drejat svartgods tillverkades i både norra Tyskland och i Danmark, i exempelvis Farum Lillevang på norra Själland har det påträffats keramikugnar där man bränt både äldre glaserat rödgods och drejat svartgods (Liebgott 2001). Det drejade svartgodset från Kyrkoköpinge var sannolikt från norra Tyskland, men det kan också ha funnits enstaka kärl av dansk proveniens.

Vid undersökningen i Kyrkoköpinge påträffades 63 skärvor drejat svartgods, med en vikt av 448 gram (Tabell 1) (Figur 3A). Man kan därmed notera att antal skärvor av drejat svartgods nästan var identiskt med antal skärvor av äldre glaserat rödgods. I materialet från Kyrkoköpinge har skärvor från både trebensgrytor och kannor identifierats. Keramiken fanns i sammanlagt sex olika kontexter och det kan noteras att det inte påträffades någon skärva i det fyndrika diket anl. 1. Det drejade svartgodset framkom i samma anläggningar som det äldre glaserade rödgodset och detta gör det troligt att keramiken är från perioden 1175–1225.

Figur 3. Drejat svartgods i form av skärvor från en trebensgryta. 33 063:123, anl. 2.

Äldre glaserat rödgods

Vid undersökningen påträffades 68 skärvor äldre glaserat rödgods med en vikt av 790 g (Tabell 1). Denna typ av keramik dateras generellt från senare delen av 1100-talet till och med slutet av 1300-talet, men fynd i Lübeck har visat att det äldre glaserade rödgodsset förekommer redan från perioden 1150–1175 (Drenkhahn 2017:233).

Det högmedeltida glaserade rödgodsset har liksom det drejade svartgodset drejats och bränts i keramikugnar. Utöver detta har kärlen glaserats på utsidan med blyglasyrer.

Det äldre glaserade rödgodsset från undersökningen har tillhört kannor och samtliga har med största sannolikhet haft en sydsandinavisk proveniens. Keramiken framkom i sju olika kontexter, i fem av anläggningarna fanns även drejat svartgods (anl. 2, 29–30, 94, 96). Keramiken i dessa anläggningar bör vara från perioden 1175–1225. En skärva påträffades i diket, anl. 1, men denna skärva är sannolikt deponerad betydligt senare än majoriteten i diket. I brunnen, anl. 94, påträffades 46 skärvor som huvudsakligen har tillhört en kanna (33 063:134) (Figur 4), och det framkom ytterligare en skärva från samma kanna i brunnen, anl. 2. Avståndet mellan de två brunnarna var cirka 20 meter. Kannan hade en facetterad bottenkant, vilken är en så kallad Lundakanna eller Skånekanna (Mårtensson 1973), och typen var vanlig i hela Skåne. Kannan hade även en hänkel med ett kvadratisk tvärsnitt och kannan var ornerad med vågband.

Figur 4. Delar av en kanna i äldre glaserat rödgods från brunnen anl. 94. 33 063:134.

Protostengods

Till skillnad från det tidigare lergodset tillverkades protostengods och stengods av speciella leror, som tål mer än 1250°C, vilket gör att godset inte smälter då det utsätts för dessa temperaturer eller högre. Protostengodset avviker från det utvecklade stengodset eftersom det har ett förhållandevis poröst gods med oftast synliga bergartskorn, vilket det utvecklade stengodset saknar. Den välkända produktionen i Siegburg, cirka 12 kilometer öst om Bonn, började redan under slutet av 1100-talet sin produktion av protostengods (Gaimster 1997:163), men generellt dateras godstypen i Skandinavien till perioden 1250 till 1350.

Sammanlagt har nio skärvor av materialet klassificerats som protostengods och beroende på vikt eller antal utgjorde godstypen 1,5 eller 0,9 % av den totala mängden keramik från undersökningen (Tabell 1). Protostengodset från Kyrkoköpinge påträffades i brunnarna anl. 2 och anl. 94, och skärvorna har tillhört två olika krus från Siegburg. Detta material är sannolikt från 1200-talets första del.

Stengods

Liksom protostengodset var det medeltida stengodset en importvara. Det var sannolikt i Siegburg som äkta stengods utvecklades (Gaimster 1997:35), men samtidigt med den tyska stengodsproduktionen växte sig även verkstäderna i Limburgområdet allt starkare. En av de viktigare produktionsorterna nära Limburg var Raeren i Belgien.

Vid undersökningen i Kyrkoköpinge påträffades endast en stengodsskärva (33 063:131), och denna framkom i stolphål anl. 12. Skärvan har tillhört ett krus som var tillverkat i Raeren i Belgien och det har daterats till perioden 1500–1700.

Yngre glaserat rödgods

Yngre glaserat rödgods var normalt den dominerande godstypen efter medeltidens slut och keramiken karakteriseras av ett rött lergods med en blyglasyr på insidan av kärlväggen. Vid undersökningen framkom skärvor från två trebensgrytor i diket, anl. 1 samt i gropen, anl. 30. I gropen fanns 17 skärvor (33 063:102) från samma gryta och denna har bedömts vara av skandinavisk proveniens. Skärvan (33 063:78) i diket har däremot bedömts ha haft en tysk proveniens. Keramiken i grop anl. 30 förefaller vara primärt deponerad, medan skärvan i dike anl. 1 är sekundär.

Det yngre glaserade rödgodsset från undersökningen har daterats till perioden 1400 till 1750.

Sammanfattning

Keramiken från Kyrkoköpinge domineras kraftigt av tidigmedeltida Östersjökeramik och dessa kärl har med största sannolikhet en sydsåkansk proveniens. Det äldsta materialet har deponerats kring 1050 eller strax därefter och denna keramik framkom i diket, anl. 1 samt i grophuset, anl. 3. Det fanns sannolikt fler kontexter med Östersjökeramik som kan dateras till tiden före 1100, men materialet är för begränsat i dessa kontexter för att man ska kunna datera materialet mer exakt än till perioden 1050 till 1150. Östersjökeramiken i Kyrkoköpinge var i bruk till en bit in i 1200-talet och från den yngre fasen, som har daterats från 1175 till 1225 fanns det även drejat svartgods och äldre glaserat rödgods samt enstaka skärvor av protostengods. De yngre anläggningarna med äldre glaserat rödgods och drejat svartgods var anl. 2, 29–30 94 samt 96.

Keramiken i diket, anl. 1, har påträffats i tretton olika fyndenheter samt i lager 1 och lager 2. En frågeställning har varit att försöka bestämma om keramiken i de olika delarna av diket har deponerats enligt ett bestämt mönster, men det förefaller inte vara fallet. Samma typer av kärl förekommer i olika områden av diket och man kan inte påvisa en specifik deponering. Det finns inte heller någon skillnad mellan lager 1 och lager 2 i fyndighet 3. Trots att det inte är möjligt att identifiera någon bestämd deponering så förefaller materialet vara deponerat under 50 till 100 år.

Det fanns även enstaka skärvor från två trebensgrytor i glaserat rödgods samt en stengodsskärva från Raeren och detta material bör vara från 1500- eller 1600-talen.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att keramikmaterialet från Kyrkoköpinge är ett normalt sydsåkanskt material från tidig- och högmedeltid, med enstaka yngre inslag.

Bränd lera

Den totala vikten bränd lera som påträffats uppgår drygt 2,5 kg (Tabell 2). Utifrån lerans kvalitet och

bränning har den indelats efter olika förmodade funktioner.

Fyndkategori	Vikt (g)	Antal
Lerklining	1925	279
Infodring	338	62
Tegel	126	19
Vävtyngd	122	5
	2511	365

Tabell 2. Bränd lera från Kyrkoköpinge.

Lerklining

Den största mängden bränd lera från undersökningen har klassificerats som lerklining. Denna lera hade intryck av vidjor och det fanns även ett inslag av tillsatt växtmaterial i leran. Merparten av lerkliningen var bränd till mellan 600 och 800°C. Leran har påträffats i diket, anl. 1 och i brunnen, anl. 94. Det kan noteras att 1 845 g fanns i brunnen och denna lera kan ha tillhört kupolen på en ugn.

Infodring

En relativt stor fyndkategori var den grupp av bränd lera som klassificerats som infodring. Till skillnad från lerklining fanns det inga spår av vidjeavtryck på infodringen och oftast har denna typ av lera någon form av jämna yta som gör det troligt att man jämnat av den obrända leran till en slät yta. Ytan utgjorde ett underlag i exempelvis botten av en ugn eller i en härd.

Infodring påträffades tio olika anläggningar som har daterats från mitten av 1000-talet till början av 1200-talet.

Tegel

Tegelfragment påträffades i fyra olika anläggningar; anl. 17, 19, 58 samt 96. Utifrån det övriga materialet i dessa kontexter kan materialet daterats till tidig- och högmedeltid, vilket gör dateringen av teglet mycket tidig. Dock kan man konstatera att bitarna var tjocka och brända i oxiderande atmosfärer. Den sammantagna bedömningen är att bitarna kan klassificeras som tegel, men det behöver inte ha varit murtegel. Bitarna (33 063:109) i anl. 58 har bedömts vara golvtegel.

Vävtyngd

I lager 2 i diket, anl. 1, påträffades fem bitar av samma vävtyngd (33 063:87). Samtliga bitar var oornerade och vävtyngden föreföll vara 3 cm i tjocklek.

Litteratur

- Brorsson, Torbjörn. 2000. Keramik från yngre järnålder och tidig medeltid. I: Svanberg, F. & Söderberg, B. (red.). *Porten till Skåne*. Lund, sid. 188–224.
- Brorsson, Torbjörn. 2010. Bottenmärke på östersjökeramik från Aagebygård, Pallerup och Vejleby, Lolland, Danmark. Ett bidrag till tolkningen av keramiken och dess sociala miljö. Rapport Kontoret för Keramiska Studier nr. 56. Landskrona
- Drenkhahn, Ulrik. 2017. Die Keramik der archäologischen Untersuchungen im „Lübecker Handwerkerviertel“. *Studien zum Bronzeguss und zur Keramik im mittelalterlichen Lübeck*. Lübecker Schriften zu Archäologie und Kulturgeschichte 31. Verlag Marie Leidorf GmbH. Rahden/Westf., sid. 301-354
- Gaimster, David. 1997. *German Stoneware 1200–1900*. London
- Gläser, Manfred. 1987. Keramikchronologie des 12. und 13. Jahrhunderts in Lübeck. *Archäologisches Korrespondenzblatt 17*. Von Zabern. Mainz, sid. 387–399
- Kempke, Torsten. 1988. Zur Chronologie der Keramik von Starigard/Oldenburg. *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission, band 69*. Mainz am Rhein
- Leibgott, Niles-Knud. 2001. Keramikken fra Farum Lillevang. I: Kock, Jan. (red.). *Hikuin 28. Middelalderlige Pottermagerovne i Danmark*. Højbjerg, sid. 127–138
- Mårtensson, Anders W. 1973. En krukmakeriprodukt från det medeltida Lund. *Kulturen 1973*. Lund, sid. 37–48.
- Roslund, Mats 1992. Baltic Ware – a Black Hole in the Cultural History of Early Medieval Scandinavia. In: Hård, B. & Wyszomirska-Werbart, B. (eds). *Contacts across the Baltic Sea during the Late Iron Age (5th-12 centuries)*. University of Lund. Institute of Archaeology. Report Series No. 43. Lund
- Selling, Dagmar. 1955. *Wikingerzeitliche and Frühmittelalterliche Keramik in Schweden*. Stockholm

Bilaga 3

Kyrkoköpinge 2:1 – Osteologisk rapport av djurbensmaterialet (2021)

Lena Nilsson

Inledning

Benmaterialet samlades in under en arkeologisk undersökning inom Kyrkoköpinge bytomt under hösten 2020. De typer av anläggningar som benen påträffades i utgörs av diken, gropar, brunnar och stolphål samt ett grophus. Det mycket välbevarade benmaterialet består till största delen av rester från våra vanligaste husdjur; nötboskap, häst, får, får/get, svin, hund och katt samt höns, tamanka och gås. Gåsbenen kommer med stor sannolikhet från tamgås, men eftersom de är svåra att skilja från vildgåsens ben är det omöjligt att avgöra. Ben från jaktvilt saknas helt, men en mindre mängd fiskben har påträffats i anläggningarna och dessa redovisas i en separat rapport.

Material

Benmaterialet är mycket välbevarat med stora identifierbara fragment och uppgår totalt till 1 557 fragment med en vikt av 15 263 g. Av dessa har 422 fragment identifierats till art och benslag. Den relativt lilla andelen identifierade fragment beror på att de oidentifierade fragmenten är mer fragmenterade och därmed fler till antalet. Antalet brända ben uppgår till 40 oidentifierade fragment (36 g). Anläggningar med ben redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Identifierade arter per anläggning.

Anl.nr	Typ	Art	Antal fragment
1	Dike	Nötboskap, häst, får, får/get, svin, höns, gås, torsk	166
2	Brunn	Nötboskap, häst, får, får/get, svin, hund	45
3	Grophus	Nötboskap, svin, tamanka	5
5	Stolphål	Nötboskap	1
26	Grop	Svin	1
27	Grop	Nötboskap, får/get, torsk	4
28	Dike	Får/get, svin	6
29	Grop	Nötboskap, häst, får/get, svin, hund, katt, höns	51
30	Grop	Häst, får/get	38
31	Grop	Nötboskap	2
32	Grop	Nötboskap, häst, får/get, svin	4
33	Grop	Nötboskap, får/get	2
34	Grop	Nötboskap, häst, får/get, svin, höns	14
94	Brunn	Nötboskap, häst, får, får/get, svin, gås	47
95	Härd	Svin	1
96	Grop	Nötboskap, häst, får/get, svin, hund, gås	34

Metod

Kvantifieringen av artfördelningen och anatomisk fördelning baseras på antalet fragment (NISP). Vikten i gram används endast som ett övergripande mått. Åldersbedömningen har baserats på tandframbrott och sammanväxningen av epifyserna på de långa rörbenen (Silver 1969; Habermehl 1985). Könbedömning av svin har baserats på betarnas morfologi enligt Mayer & Brisbin (1988). Skillnader mellan får och get följer Boessneck (1969). Osteometrin baseras på von den Driesch (1976) och beräkningen av mankhöjd av häst baseras på Kieswalter (1988).

Indelning i olika kroppsregioner baseras på Reitz & Wing (1999:206) och omfattar följande: *huvudet* – kraniefragment och underkäkar, *bål* – kotor och revben, *framben* – skulderblad, överarmsben, strål- och armbågsben, *framfot* – handrot och mellanhandsben, *bakben* – bäckenben, lårben, skenben och vadben, *bakfot* – fotrot och mellanfotsben och *fotben* – metapodier och tåben. De köttrika delarna omfattar vanligtvis bålen, fram- och bakben medan de köttfattiga består av huvudet, framfot- och bakfot samt fotben.

De tafonomiska spår som har registrerats är skär- och gnagmärken, grad av vittring och patologiska förändringar. Skärmärkenas placering på benen avgör vilket slaktmoment som avsatt spår på benet såsom styckning, flåning och filéning. Grad av vittring baseras på Behrensmeyer (1978), där noll är helt opåverkade ben till fyra, där benens ytterskikt har vittrat bort. Patologiska förändringar har tolkats utifrån Baker & Brothwell (1980). Samtliga uppgifter har registrerats i en Excel-databas.

Djurhållning

Artfördelningen visar en djuruppsättning som var vanligt på gårdarna under den här tidsperioden (tabell 2), men det som är ovanligt här är den relativt stora andelen ben av häst i jämförelse med övriga arter. Hästen användes inom många olika områden som t ex dragdjur, riddjur, köttdjur och maktsymbol, men i och med kristendomens införande förbjöds konsumtion av hästkött, även om det verkar som att beteendet fanns kvar i synnerhet på landsbygden (Welinder *et al* 1998:372).

Art	Antal (NISP)	Vikt (g)
Häst (<i>Equus caballus</i>)	82	7755
Nötkreatur (<i>Bos taurus</i>)	94	2632
Tamsvin (<i>Sus domesticus</i>)	101	678
Får (<i>Ovis aries</i>)	8	141
Får/get (<i>Ovis/capra</i>)	112	1065
Hund (<i>Canis familiaris</i>)	5	106
Katt (<i>Felis catus</i>)	1	1
Tamhöns (<i>Gallus domesticus</i>)	9	11
Tamanka (<i>Anas domesticus</i>)	2	2
Gås (<i>Anserinae</i>)	5	10
Torsk (<i>Gadus morhua</i>)	3	3
Totalt	422	12 404

Tabell 2. Artfördelning.

Generellt i Malmöområdet och även i andra delar av Skåne tycks svinhållningen öka under yngre järnålder och tidig medeltid då bokskogarnas utbredning var som störst (Nilsson 2006:60–61). Även hästens närvaro ökar under den här tiden och speciellt under vikingatid då hästoffer var vanligt förekommande på många platser. Hund och katt var också vanligt förekommande djur på gårdarna och även om hundbenen inte går att mäta finns det rester efter en större och en mindre ras.

Det verkar som att man har utnyttjat djurbesättningarna ungefär likvärdigt även om fårskötseln verkar ha varit lite mer dominerande inom djurhållningen på gården i Kyrkoköpinge, medan boskaps- och hästskötsel samt svinhållning visar en mindre, men jämnare fördelning (figur 1). Uppfödning av höns, ankor och gäss har kompletterat djurhållningen med både ägg och kött. Åldersfördelningen för får/get, svin och boskap visar på en inriktning på köttproduktion. Fåren slaktades som halvårs- och årslamm, men det finns även fullvuxna djur, 4 år och äldre.

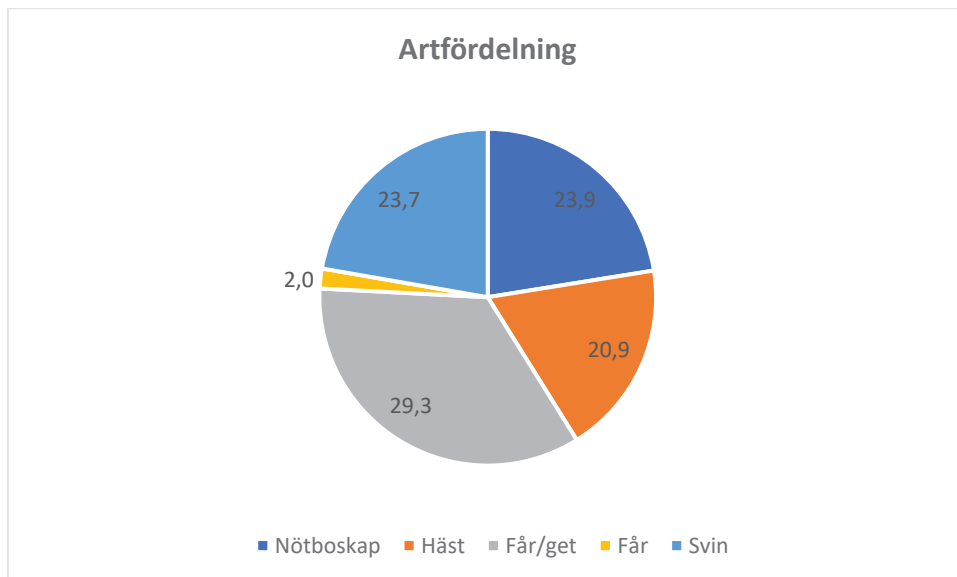

Fig. 1. Procentuell fördelning mellan husdjursarterna baserad på antal fragment.

De senare kan också ha använts för ullproduktion för husbehov i alla fall. Svinen har slaktats som spädkgrisar och upp till två års ålder. Åldersfördelningen för boskapen visar slaktåldrar från spädkalvar till 2,5 åriga djur. När det gäller hästen finns ett ungt föl på ca ett år och en gammal häst som var över 15 år vid slakttilfället (anl. 30).

Könsindikatorer finns endast för svin och tänder från både galtar och suggor.

Den anatomiska fördelningen vittnar om att det från samtliga köttdjur finns både slakt- och måltidsrester (figur 2). När det gäller hästen består dock största delen av fragmenten av ben från de köttfattiga delarna såsom kranium, fotben och de nedre extremiteterna. Hästbenen i anl. 30 består av huvud, båda skenbenen, höger och vänster bakfot. Benen har spår av hundnag, vilket tyder på att de legat i det fria innan de hamnade i gropen. Det är rester efter

en relativt gammal häst och det kan röra sig om ett deponerat skinn med vissa ben fortfarande kvar. Slaktspår saknas på benen, vilket gör det svårt att bedöma om det rör sig om slaktavfall eller rester efter ett kadaver. Sammansättningen av benen liknar huvud- och fotbens deponeringarna som var ganska vanligt förekommande under yngre järnålder, men underkäke och framben saknas, vilket gör det svårt att avgöra om det är ett sådant offer eller inte (Møhl 1957; Magnell & Nilsson 2018). Dateringen till tidig medeltid gör offertolkningen mycket osäker. Det är lite märkligt att de köttrika delarna saknas och att benen spridits i många olika kontexter. Om hästarna bara hade avlivats och begravts skulle det finnas hela skelett bevarade i en och samma grop.

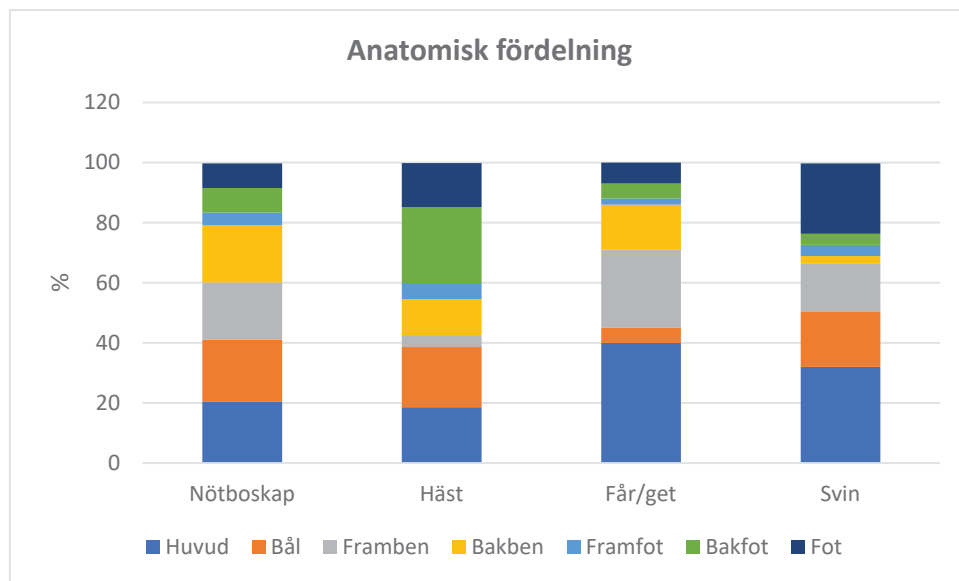

Fig. 1. Anatomisk fördelning i % baserad på antalet fragment.

Nästan hälften av benen från nötboskap och får/get kommer från köttrika ben medan nästan hälften av svinbenen kommer från köttfattiga delar av djuren. Det kan bero på att svinen har slaktats i yngre åldrar och att deras ben är porösare och har vittrat bort och/eller så har man slängt de resterna någon annanstans. Ett annat alternativ är att de har sålts vidare, levande eller enbart som köttstycken. När det gäller höns, ankor och gäss består materialet till största delen av måltidsrester.

Mankhöjd och patologi

Mankhöjden för hästen i anl. 30 har beräknats till 135 cm, vilket faller inom ramen för storleken på medeltida hästar (Welinder *et al* 1998:374).

Hästen i anl. 30 har haft spatt i ena bakfoten och benpålagringar på två tåben. Spatt är en sjukdom som främst drabbar fotbenen (tarsus) i bakbenen hos hästar med tilltagande hälta och stelhet som följd (Baker & Brothwell 1980:117ff). Det är en inflammation i leden som leder till att brosket bryts ner och för att kompensera för detta bildar kroppen mer ben. Man vet inte orsaken till sjukdomen. Två bröstkotor av häst funna i anl. 1 har vuxit samman och överlagrats med benpålagringar på grund av förslitning och en infektion som uppkommit efter upprepad belastning på ryggraden. Hästen har troligtvis använts som arbetshäst.

Sammanfattningsvis kan sägas att materialet visar på en ganska normal djurbesättning och att man mestadels utnyttjat kött djuren till husbehov med visst utrymme för försäljning av hela och/eller delar av djur på t. ex marknader. Om man konsumerat hästkött förblir obesvarat i nuläget. Att hästen använts som arbetsdjur talar de patologiska förändringarna för.

Litteratur

- Baker, J. & Brothwell, D. 1980. *Animal diseases in Archaeology*. Academic Press.
- Behrensmeyer, A.K. 1978. Taphonomic and ecologic information from bone weathering. *Paleology*, 4 (2), s.150-162.
- Boessneck, J. 1969. Osteological differences between Sheep (*Ovis aries Linné*) and Goat (*Capra hircus Linné*). I Brothwell & Higgs. *Science in Archaeology*, s. 331-359. London.
- Driesch, A. Von den. 1976. *A guide to the Measurements of Animal Bones From Archaeological Sites*. Peabody Museum Bull. I. Harvard Univ.
- Kieswalter, L.1988. Skelettmessungen an pferden als beitrag zur theoretischen grundlag eder beurteilungslehre des pferdes. Leipzig.
- Magnell, O. & Nilsson, L. 2018. Osteologisk analys. I: Söderberg, B. (red.). *Stanstorp 5:1 Och 6:1. Boplats och offerplats från yngre järnålder – del 1*. Rapport 2018:137.
- Mayer, J.J. & Brisbin, I.L.Jr. 1988. Sex Identification of *Sus scrofa* Based On Canine morphology. *Journal of Mammalogy*. Vol. 69. No 2.
- Møhl, U. 1957. Zoologisk gennemgang af knoglematerialet fra jernalderbopladserne Dalshøj of Sorte Muld, Bornholm. I: Klindt-Jensen. O.: *Bornholm i folkevandrings-Tiden og forudsætningerne i tidlig jernalder*. Nationalmuseets Skrifter. Større Beretninger.2. Köpenhamn.
- Outram, A. & Rowley-Conwy, P. 1998. Meat and Marrow Utility Indices for Horse (*Equus*) *Journal of Archaeological Science*. Vol. 25, pp 839-849. London.
- Reitz, E.J & Wing, E.S. *Zooarchaeology*. Cambridge manuals in Archaeology.
- Silver, I.A. 1969. The ageing of domestic animals. In Brothwell, D. & Higgs, E. (eds): *Science in Archaeology*. 2nd. Ed., s.283-302. Thames & Hudson, London.
- Welinder, S., Pedersen, E.A. & Widgren, M. 1998. *Det svenska jordbrukets historia. Jordbrukets första femtusen år. 4000 f.Kr. – 1000 e. Kr*. Borås.

Bilaga 4

Osteologisk analys av fiskbensmaterial från Kyrkoköpinge 2:1

Annica Cardell

2021

Fiskbensmaterialet som framkom vid den arkeologiska undersökningen är mycket välbevarat. Merparten har handplockats från hackbordet samt mindre mängder påträffats vid sållning av jordprover. Totalt framkom 119,4 g fiskben. Beräknat på vikten har nästan 75 % identifierats till art och element, 559 stycken. Identifieringen baseras på jämförelse med en taxonomisk referenssamling innehållande exemplar av olika storlek inom arterna. Oidentifierbara fiskbensfragment har registrerats som Pisces och endast vägts.

Materialet utgörs av marina arter förekommande i Östersjön och domineras av torsk *Gadus morhua*, rödspätta *Pleuronectes platessa* och sill *Clupea harengus*. Dessa tre arter är de vanligast förekommande i material från skånska bytomter. Storleken på individerna indikerar ett kustnära fiske. Materialet innehåller förhållandevis lite ben av sill med tanke på lokalens läge och datering. Men är ändå troligen ett representativt material då delar av materialet vattensållats.

Då flera arter inom familjen flundror har snarlika skelettelement är det brukligt att identifiera dessa till familjen spättor/flundror Pleuronectidae. Däremot är elementet *os anale* artkaraktäristiskt och särskiljer dem. Eftersom endast rödspätta belagts här, kan man anta att resten av benen från familjen flundror även tillhör denna art.

Därutöver har enstaka element av familjen simpbor Cottidae (två gällocksben), troligen rötsimpa samt två pyttesmå fjäll av abborre *Perca fluviatilis* identifierats. Abborren är en limnisk art men lever i brackvatten längs kusten.

Art	NISP	W
<i>Clupea harengus</i>	183	8,1
Cottidae	2	0,5
<i>Gadus morhua</i>	289	59,7
<i>Perca fluviatilis</i>	2	0,1
Pisces	0	31,7
<i>Pleuronectes platessa</i>	38	13,2
Pleuronectidae	45	6,1
Σ	559	119,4

En stor del av materialet påträffades i diket anl.1, fördelat på 13 fyndenheter, respektive grophuset anl. 3. Nästan 90 % av de identifierade elementen kommer från diket och grophuset. Endast en mindre mängd fiskben kommer från övriga anläggningar inom utgrävningssytan; fem gropar, nio stolphål, en brunn och ett gropsystem.

Anl. nr	NISP	W
Anl. 1	283	86,4
Anl. 3	213	21,1
Övriga anl.	63	11,9
Σ	559	119,4

Tolkningen av materialet har därför fokuserats på anl. 1 och anl. 3. För att få fram relationen mellan arterna har även minsta antal individer inom de tre mest frekventa arterna beräknats. Denna baseras för torsk på ett element från skallbasen *parasphenoideum* och för rödspätta på elementet *os anale*. Ett ben som sitter som en stabilisator i bakre delen av bukhålan. Specifikt för dessa båda valda ben är att de endast förekommer i ett exemplar per individ och att de ofta har större möjlighet att bevaras i arkeologiska material då de är särskilt robusta. Dessutom är de i just detta material de mest frekventa elementen. För sill har underkäkar *dentale* använts.

Majoriteten av de identifierade elementen utgörs av ben från fiskarnas huvuden framförallt kranieben, käkar samt ben från gällock och skuldergördel. Endast ett fåtal kotor har påträffats, oftast då kotor som suttit nära kraniet. Särskilt för torsken indikerar detta att den köttrika delen av fisken saknas.

Diket – anl. 1

Störst mängd fiskben påträffades i diket, 86,4 g, 283 fragment har identifierats till art och element. Majoriteten av fiskbenen har handplockats vid grävningen, men just från diket har jordprover från ungefär hälften av de 13 fyndenheter i diket vattensållats. De flesta fyndenheter i anl. 1 innehåller torsk och flundra, enstaka även sill.

I diket förekommer ben av såväl torsk, flundra och sill. Men färre element av den sistnämnda arten. Torskarna är relativt små, de allra flesta 30–40 cm långa, enstaka element har identifierats från lite större individer 50–55 cm. Flundrorna är 30–35 cm och sillen ca 30 cm.

I diket identifierades ben av 32 torskar, 31 rödspättor och fyra sillar. Det är ett stort antal individer för en ensam anläggning. Av torsk har nästan uteslutande huvudben påträffats. Ur

Anl. 1

Art	NISP	W	MNI
Torsk	186	43,3	32
Rödspätta	75	17,9	31
Sill	21	1,6	4
Σ	282	62,8	67

tafonomisk synvinkel borde torskkotor haft samma möjlighet att bevaras här, då de är minst lika robusta som huvudbenen. Påfallande är dock det faktum att endast ett fåtal kotor av arterna påträffats, de motsvarar inte det förväntade antalet. Det finns endast en kота av torsk, fem av sill och 13 av flundror.

Om man gör ett räkneexempel så borde betraktande antalet individer av torsk det rent hypotetiskt ha funnits mer än 1 600 kotor om alla kotor deponerats och bevarats i anläggningen. Detta indikerar att det endast är delar av fiskarna som hamnat i diket som avfall.

Av flundrorna förekommer både huvudben och ett antal kotor, såväl precaudala som caudala. Även om det inte är många kotor så finns de. Detta tyder på att flundrorna hanterats hela, här har troligen bara inälvorna tagits ur. Det element som är mest frekvent i materialet är *os anale*, ett ben som sitter i bakre delen av bukhålan (taggen sticker ut alldeles framför bukfenan på fisken). En förklaring till varför så många *os anale* hittats är att detta element är betydligt robustare än andra ben hos flundrorna (som är tunna och ibland liksom papprika till strukturen) vilket gör att det har större möjlighet att bevaras i jorden.

Sillen representeras även mestadels av huvudben, vilket tyder på att även de skulle ha dekapiterats och tagits ur. Dock har sillkotor något sämre möjlighet att hittas då de är så små. Slutsatsen blir att det rör sig om färsk sill även om dessa ofta tillagades hela. Insaltad sill är aldrig dekapiterad, endast ganad. Sillen är lite speciell eftersom man inte alltid benade ur den utan åt hela sillkroppen. I så fall hamnar kotorna på ett helt annat ställe än rensningsplatsen.

Utöver torsk, rödspätta och sill identifierades ett ben från gälloket av en helt annan art. Det har registrerats som familjen Cottidae, närmare artbestämning är ej möjlig men troligen rör det sig om rötsimpa. Benet med flera spetsiga taggar kommer från en mindre men ful fisk, simporna räknas inte till matfiskarna. Den har nog bara kommit med i sillnätet.

Grophuset – anl. 3

I grophuset ser förhållandet lite annorlunda ut, här förekommer mer sillben än i diket. Av de 21,1 g fiskben har sammanlagt 213 element identifierats till art och element. Grophusets fyllning innehåller 12 torskar, en rödspätta och fem sillar. Från golvlagret har en torsk och tre sillar belagts. Men här fanns bara två precaudala kotor (nära kraniet) av torsk, så hypotetiskt kan de vara från någon av individerna i fyllningen. Totala antalet individer blir då 21 från grophuset. Torskarna i grophuset är extra små, 35 cm eller mindre. Endast ett ben av rödspätta påträffades.

Anl. 3

Art	NISP	W	MNI
Torsk	75	10,7	12
Rödspätta	1	0,1	1
Sill	137	4	8
Σ	213	14,8	21

Epilog

En liten passus angående de olika kvantifieringsmetoderna. Om man studerar de tre viktigaste arterna torsk, rödspätta och sill i diket och grophuset tillsammans, så domineras materialet av torsk om man ser till antalet identifierade element (52%) och vikten (70%) på benen. Medan särskilt rödspättan får större betydelse om man räknar antal individer. Om man använder båda kontexterna tillsammans så utgör rödspättan 36% medan torsken är 50%. För torsken överensstämmer detta med procentandelen för antalet identifierade element. Om vi studerar siffrorna för antal individer för torsk och rödspättor enbart från diket så tycks arterna ha lika värde, 32 torskar respektive 31 rödspättor. Dock ska man inte glömma, att om torskens köttrika delar varit tillgängliga på platsen så innebär det ju en betydligt större mängd föda än vad rödspättor och sillar erbjuder. Alltså bör alla tre kvantifieringsmetoder användas för att få en uppfattning om arternas inbördes förhållande i ett material.

Min tolkning är att diket har utgjort dumpningsplatser för fiskrens. Torskarna har tagits hela till byn och där tagits ur och dekapiterats medan kroppen/den köttrika delen av fisken tagits någon annanstans inom gården/byn eller utanför för att tillagas och förtäras. Kanske finns de på en av de andra gårdarna. Det kan knappast röra sig om torkning av torsken då individerna är väl små för detta ändamål. Kanske har man kokat soppa på torsk huvudena, vilket var brukligt för då man utnyttjade alla delar av fisken. Det ger en både näringsrik och vällmakande måltid. Likaså tog man tillvara andra delar av fisken som torskens tunga, lever och romsäckar.

Fisk har alltid varit en viktig del av kosten. Fisk är relativt lättillgänglig, nätfiske kräver relativt låg arbetsinsats i förhållande till fångst. Fisk har ett högt näringsvärde, är en god proteinkälla. Fisk har lång hållbarhet i torkad eller saltad form. Så det är inte bara kyrkans fastedagar under medeltiden som påverkade fiskens betydelse i kosten.

Vi vet inget om hur fisken hamnat i byn, har invånarna fiskat själv eller köpt fisk av fiskare eller på marknad? Inälvorna kan förstås som brukligt är ha tagits ur då fångsten landades, men byn ligger så nära kusten (bara några km) att vissa av fiskarna kan ha tagits ur på platsen. Tydligt utifrån fyndmaterialets sammansättning är dock att fisken rensats på platsen, det är det avfallet vi hittat.

Bilaga 5

Kulturgeografisk utredning av äldre lantmäterikartor över Kyrkoköpinge by i Kyrkoköpinge socken, Trelleborgs kommun.

Lars Persson, Malmö Museer, 2021

Inledning

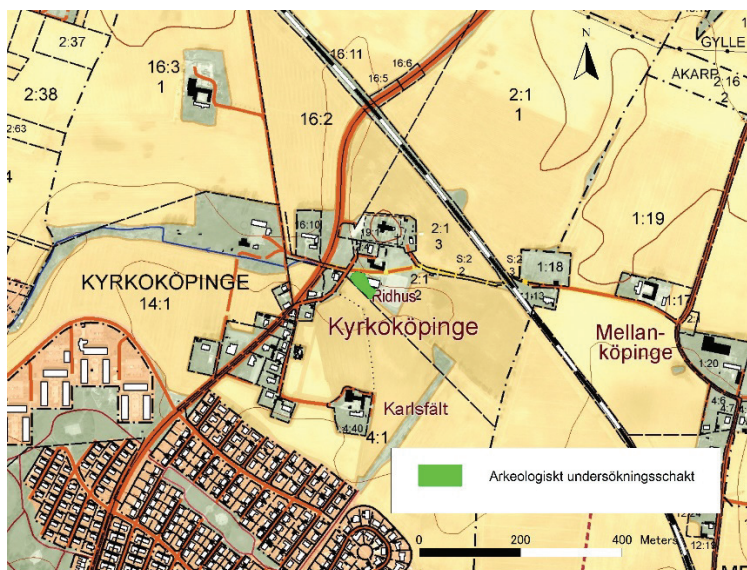
Malmö Museers kulturmiljösektion har av Skånearkeologi fått uppdraget att utreda rumsliga ägoförhållanden mellan gårdar i Kyrkoköpinge by vid storskiftet i byn år 1768 och vid enskiftet år 1815. Beställaren har genomfört en arkeologisk undersökning inom byns historiska bytomt. Det råder oklarhet vilka tomter och hagar på bytomten som berörts av de arkeologiska schakten. Likaså om någon vid skiftena befintlig bebyggelse var belägen inom schaktområdet.

Storskifteskartan utgör den äldsta någorlunda geometriskt riktiga och storskaliga lantmäterikartan av byns ägor. Eftersom lantmäterikartorna över byn är relativt otydliga och storskiftesdelningens nya ägotegar är uttrid ovanpå det före storskiftet rådande tegskiftet krävs en fördjupad studie av kartorna och marktillhörigheten inom bytomten och i byns vångar. Utredningen behandlar också byns tegskifte före storskiftesdelningen.

En fråga att försöka besvara i utredningen är om lantmäterikartorna ger några indikationer på att en huvudgård tidigare funnits i byn? Hade någon gård i byn mycket större inägor än övriga? Hade någon gård ägor som inte ingick i tegskiftet utan som låg som separata ägoblock, s.k. ornum? Låg byns inägor separerade från grannbyarnas, eller rådde ägoblandning före storskiftet? Kan man utifrån skifteskartorna klargöra hur bebyggelsen på bytomten var placerad och grupperad före enskiftet?

Det arkeologiska undersökningsområdet

Det schakt som togs upp och studerades arkeologiskt var beläget i östra delen av Kyrkoköpinge bykärna (figur 1). Schaktet låg på fastigheten Kyrkoköpinge 2:1 och invid fastighetsgränsen mot Kyrkoköpinge 4:1. Schaktet låg i direkt anslutning till en på fastighetskartan uttrid byggnad som anges vara ett ridhus. Strax invid schaktets norra och västra avgränsning sträcker sig vägar.

Figur 1. Kyrkoköpinge by med det arkeologiska undersökningsområdet markerat med grönt.

De studerade lantmäterikartorna

Den äldsta storskaliga och någorlunda detaljerade kartan över byn Kyrkoköpinge är en storskifteskarta från år 1768. I studien har främst konceptversionen, som innehåller mer information om förhållandena före storskiftet, studerats och analyserats. Nästa gång byns ägor karterades var vid enskiftet år 1815. Även för enskifteskartan har främst konceptversionen utnyttjats för att försöka besvara studiens frågeställningar.

Bytomten på storskifteskartan över Kyrkoköpinge och Mellanköpinge byar

Inägorna till Kyrkoköpinge storskiftades samtidigt som inägorna till grannbyn Mellanköpinge. En gemensam karta ritades över de båda byarnas mark. Konceptversionen av storskifteskartan visar dock inte bebyggelse eller ägoförhållanden inom byarnas bytomter, med undantag för någon enstaka byggnad som gränsade direkt mot vångarna. Däremot finns hemmansnumren utskrivna i den del av bytomten där respektive gårdstomt troligen var belägen (figur 2). Bedömt utifrån gårdsnumreringen har det arkeologiska schaktet berört tomten till ett hemman som benämns ”3 och 10”, dvs. en gård som innehade och brukade ägorna till två tidigare gårdar. Strax norr därom anger kartan gård nr 2 och åt söder redovisas gård nr 4. Bedömt utifrån numreringen tycks gården ”3 och 10” ha haft sin tomt, och ev. bebyggelse, på den tidigare gården nr 3:s gårdstomt (mellan gård nr 2 och 4) och inte på den gamla tomten för gård nr 10.

I anslutning till storskiftet av byarnas inägor ritades en särskild karta över bytomt med bebyggelse i Mellanköpinge, men tyvärr inte över Kyrkoköpings dito.

Figur 2. Kyrkoköpings bytomt med närliggande inägor i konceptversionen storskifteskartan.

Renovationen av storskifteskartan visar gårdarna i både Kyrko- och Mellanköpinge med hussymboler, dvs. inte med längorna inmätta och utritade på sin verkliga plats. Ett undantag i Kyrkoköpinge är gården ”8 och 9” som visas som en gårdstomt med en utritad byggnadslänga. Någon förklaring till denna skillnad i redovisningen av byns gårdar har inte påträffats i kartans beskrivning.

Antalet gårdsenheter i Kyrkoköpinge vid storskiftet var enligt kartans beskrivning sju. Gårdarna var nr 2, nr ”3 och 10”, nr 4, nr 5, nr 7, nr ”8 och 9” samt nr 11. Nummer 1 och 6 i byn utgjordes av numrerade gatehus.

I beskrivningen till storskifteskartan finns en lista som redovisar gårdarnas jordnatur, dvs. vem som ägde respektive gård.

Hemman nr.	Jordnatur
2.	Annexhemman (kyrkans)
3 och 10	Utsockne frälse, till Markie gård
4	Krono, till Lunds predikstol
5	Krono, fältskärens hästhemman
7	Krono, regementpastorns hästhemman
8 och 9	Krono, rusthåll
11	Utsockne frälse, till Torsjö gård

Det fanns som ses ovan både frälseägda gårdar och gårdar tillhörande svenska kronan. Dessutom hade kyrkan en s.k. annexgård. En annexgårdar stod med sitt landgille tillsammans med prästgården i någon närliggande socken för församlingsprästens lön.

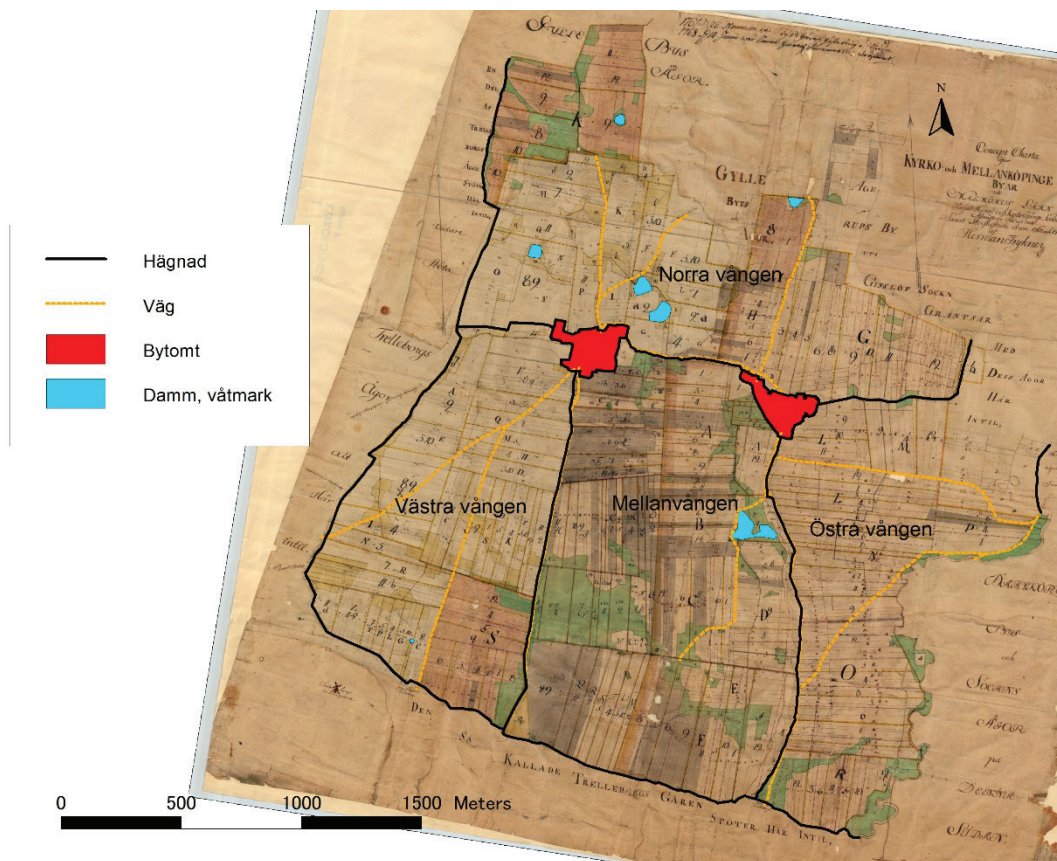
De båda frälsegårdarna tillhörde huvudgårdar som var belägna i kanten av Söderslätt; Markie i Anderslövs socken och Torsjö i Örsjö socken.

Kyrkoköpinges tegskifte före storskiftet – ett försök till rekonstruktion

I konceptversionen av storskifteskartan har lantmätaren redovisat byarnas existerande tegskifte med tunna linjer och små, ibland otydliga, littera som anger vilken gård tegen tillhörde. Bitvis är det inte möjligt att säkert fastställa gårdsnummer för enskilda tegar. Detta beror främst på två olika förhållanden. Dels låg Kyrko- och Mellanköpinge i ägoblandning inom delar av vångarna och lantmätaren genomför tegbyten mellan byarna i storskiftesförrättningen. För att tydliggöra den nya, rakare bygränsen har han färglagt tegar som bytt bytillhörighet. Denna färgläggning döljer på en del platser den gamla gårdsnumreringen. Dessutom genomförs ju ett storskifte i förrättningen med skapande av nya, större ägotegar till respektive gård. Dessa nya storskiftestegar redovisas med kraftigare linjer och nya littera som ibland har hamnat över de äldre och gör dem oläsliga.

Byarnas hägnadssystem

Tillsammans var de båda byarnas inägor år 1768 fördelad på fyra olika vångar (figur 3). Mellan bytomterna, i öst–västlig riktning, sträckte sig en hägnad som med förlängning åt öster och väster avskilde alla inägor norr om bytomterna till en stor gemensam vång kallad Norra vången (ett vångalag). Längst åt nordväst i denna vång hade Mellanköpinge ett ägoområde.

Figur 3. Hägnadssystemet enligt storskifteskartan från 1768. Kyrkoköpinges bytomt låg ca 500 m väster om Mellanköpinge.

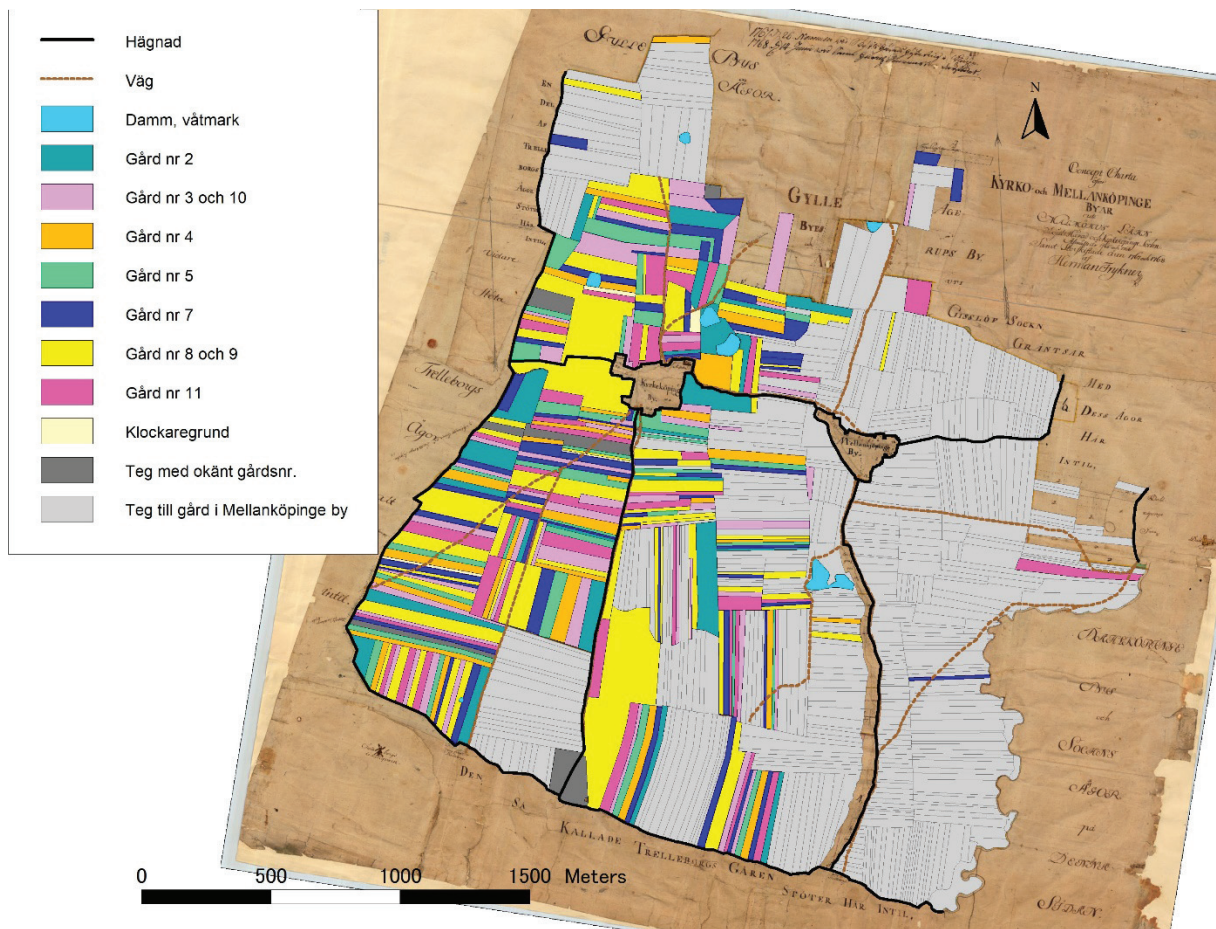
Söderut från bytomterna var ägoområdet indelat i tre vångar. I den östligaste (Östra vången) hade Mellanköpinges gårdar nästan all mark och Kyrkoköpinges endast några enstaka tegar. I den västligaste (Västra vången) hade Kyrkoköpinges gårdar däremot huvuddelen av marken. I den sydöstra delen av denna vång, med gräns mot Trelleborgs ägor åt söder, hade dock Mellanköpinges gårdar ett ägoområde. I den mellersta vången (Mellanvången) var marken ganska jämnt fördelad mellan de båda byarnas gårdar. I denna vång rådde före storskiftet en omfattande tegblandning mellan byarna (se figur 4). Det är främst tegblandningen i Mellanvången som lantmätaren upphäver genom storskiftet. Därigenom fick Kyrkoköpinges gårdar vångens västra del och Mellanköpinges den östra.

I byarnas gemensamma, norra vång fanns en del tegar i ytterområdet som låg i tegblandning med mark till byarna Gylle och Åkarp. Här fanns alltså ett vångalag vari minst fyra byar hade inägor.

Tegskiftet i Kyrkoköpinge by

I figur 4 visas hur gårdarnas ägotegar var fördelade före storskiftets genomförande. Inget helt systematiskt sol- eller bolskifte rådde i Kyrkoköpinge. Däremot fanns främst i vångarnas perifera del (om man utgår från bytomten) teglag i vilka gårdstomternas placering inom bytomten hade betydelse för tegarnas ordning i teglaget.

Det fanns ingen gård i byn som inte hade inägorna i teglag med resten av byns gårdar. Något rent ornum (särägo block till en enskild gård) fanns alltså inte i byn. Det närmaste ett sådant som existerade var det relativt stora ägoområdet till gården ”8 och 9” direkt väster om gårds- och bytomten. I det fallet måste man dock beakta att det är inägor till två nummer som förmodligen haft gårdsbebyggelse (och tegar?)

Figur 4. Tegskiftet i Kyrkoköpinge by 1768. Därtill visar kartan inägorna till gårdarna i Mellanköpinge by.

invid varandras som någon gång slagits samman till en gårdsenhet. Sammanslagningen har skett efter omkring år 1690 då numrering av gårdar i Skånes byar genomfördes.

Men också i andra delar av vångarna hade ”8 och 9” breda tegar som i flera fall var mer än dubbelt så breda som övriga gårdars. Om man ska föreslå någon av byns gårdar som en möjlig tidigare huvudgård hamnar valet på ”8 och 9”. Men utan skriftliga belägg på att någon adelsperson skrivit sig till byn under medeltid eller äldre modern tid framstår ett sådant förslag som en relativt svagt underbyggd hypotes.

Gården ”3 och 10”, på vars gårdstomt det arkeologiska undersökningsschaktet troligen var beläget, hade relativt normalbreda ägotegar i huvuddelen av teglagen. Den avviker därför inte från byns övriga gårdar i detta hänseende även om gården hade två tidigare gårdars ägor.

Även om lantmätaren i konceptkartan redovisar det gamla tegskiftet finns tyvärr ingen redovisning av tegarnas eller teglagens namn i beskrivningen. Vi saknar alltså tillgång till de äldre marknamnen i lantmäteriakterna. En möjlighet att nå åtminstone en del av de gamla marknamnen är Lunds stifts landbok från omkring 1570 som redovisar ägor till bl.a. präst- och klockaregårdar. År 1768 fanns ingen prästgård i byn, men däremot en av kyrkan ägd annexgård. Förmodligen är det denna gårds inägor som i Landeboken redovisas under ”Bona Curiae pastoralis” (prästgårdens eller annexprästgårdens egendom) (Lb. 1, s. 331 f).

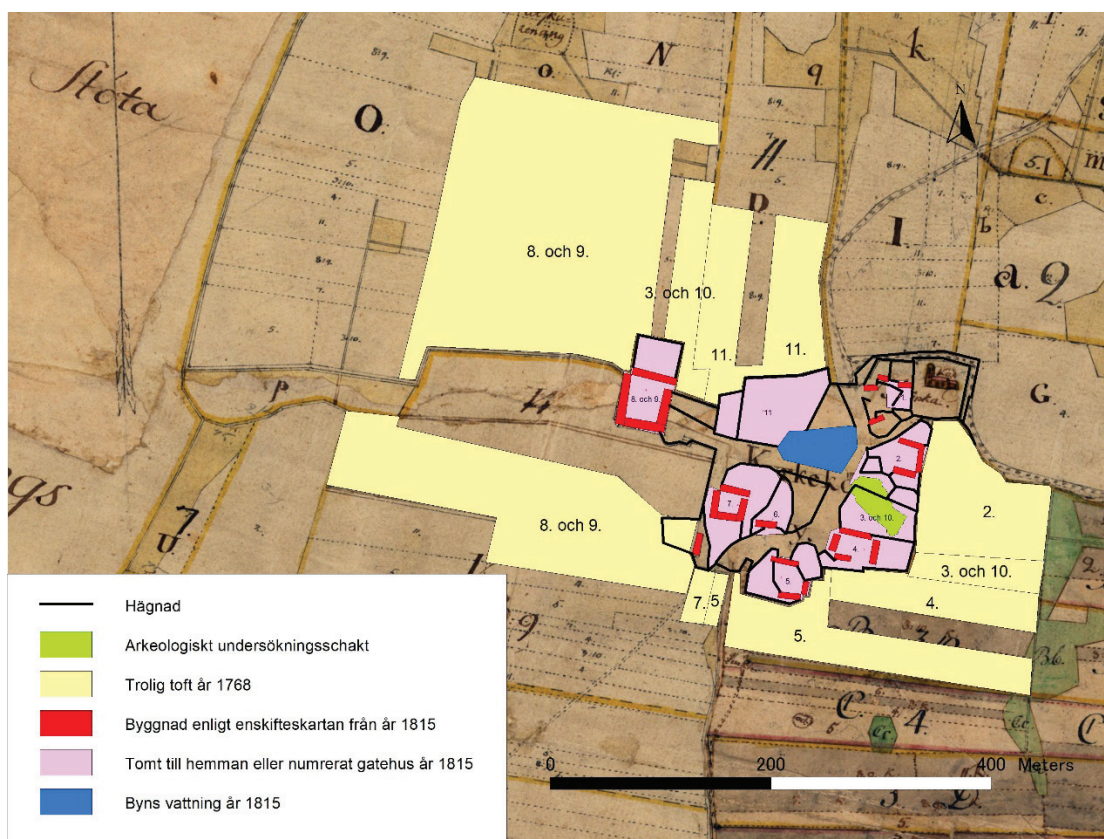
Landeboken redovisar även ägor till en ”Bona Ecclesiae” (sockenkyrkans egendom) i Köpinge socken. Vid en genomgång av marknamnen har inte några direkta indikationer på någon huvudgård i byn påträffats. Däremot förekommer ett flertal namn som syftar på högar, förmodligen gravhögar, i ägorna.

I byns Norra vång redovisar Landeboken en åker med namnet Torsmarcken. Ofta syftar marknamn med ändelsen ”-marken” på jord som tidigare tillhört en annan by eller ensamgård, men där bebyggelsen lagts ned och ägområdet (marken) lagts under en annan bys eller ensamgårds bruk. Hur det förhåller sig i Kyrkoköpinges fall har det inte funnits tid och möjlighet att undersöka i detta sammanhang. Nämnas kan också att Kyrkoköpinges vångar i landeboken benämns Norre vång, Hulhöysvången och Helligkors vång. Det senare är ett ovanligt vångnamn. Möjligen kan det syfta på någon speciell kyrkojord eller möjligen en kyrka/kapell som funnits i eller i närheten av vången. I Helligkorsvången fanns åkermark som benämns Hellig korss ager.

Kyrkoköpingegårdarnas tofter – ett försök till rekonstruktion

Redan i Skänelagen från högmedeltid anges att en gård i by skulle ha en toft. Ordet toft har samma grundbetydelse som tomt och var under medeltid och fram till enskiftet den enskilda jord som gården hade sin bebyggelse på och som oftast också innehöll den närmast bebyggelsen belägna odlingsjorden. Under medeltid var tofterna ofta särhågnade från byns åker och äng i vångarna. Då de äldsta lantmäterikartorna kom till ingick däremot de flesta tofter i vångarna medan gårdstomten var separerad från toften.

Toftens storlek hade sedan medeltiden ett storleksmässigt förhållande till gårdens andel av byns ägor. En stor gård (t.ex. en helbolsgård) hade således en större toftmark än en mindre (t.ex. en gård på ett kvarts bol).

Figur 5. Försök till rekonstruktion av byns tofter

I storskiftesakten över Kyrkoköpinge redovisas tyvärr inte vilka tegar som före skiftet utgjorde tofter. Däremot kallas det närmast bytomten belägna storskiftestegarna tillsammans för Toftafallen. Utifrån kartans numrering av de gamla tegarna vid bytomten och gårdstomternas placering på bytomten kan man

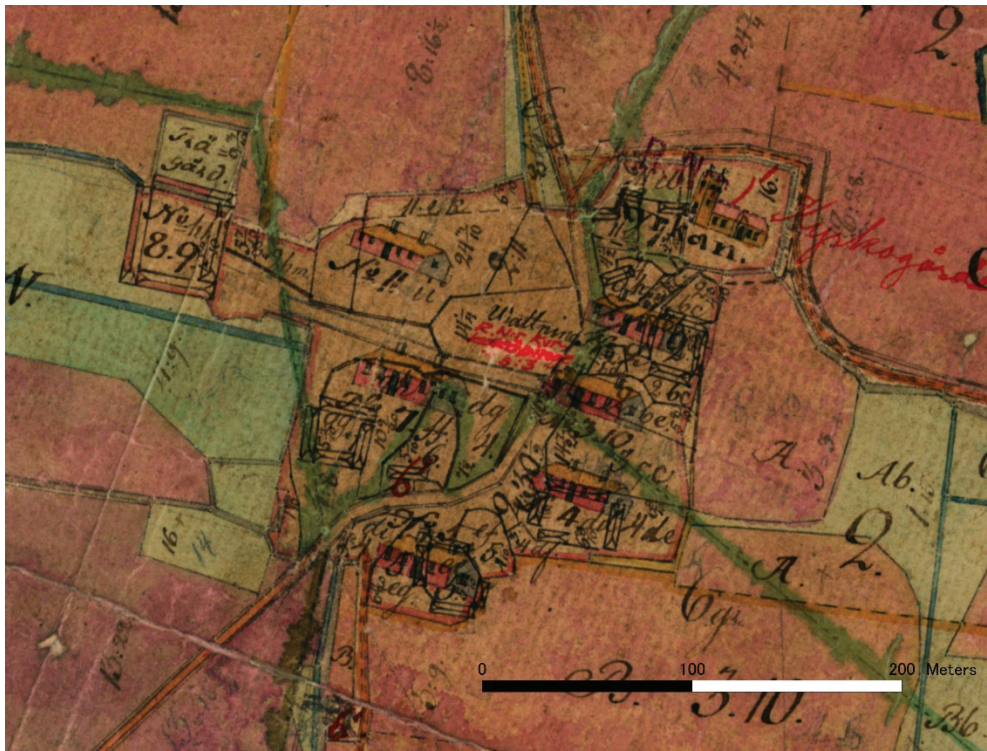
göra ett väl underbyggt förslag på vilka tegar som bör ha varit tofterna i byn. I figur 5 visas bytomten och dess närområde. I bilden har de tegar som jag bedömt som troliga tofter markerats. De tegar som skjuter in bland tofterna på några ställen kan förmodligen också ha utgjort tofter, men i de fallen saknas närheten mellan toft och gårdstomt med samma nummer. Därför har de ej markerats som tofter.

Jämför man storleken på de troliga tofterna framgår det att vissa gårdar hade små tofter, några mellanstora och gården ”8. och 9.” två stora tofter väster om bytomten. Mellan dess två troliga tofter till ”8. och 9.” fanns ett blött område utmed ett öppet dike eller en bäck. Det är oklart om detta område också har ingått i tofterna till ”8. och 9.”. Jag har valt att utelämna detsamma. Även om gården som sagt består av två före detta gårdars mark har de båda gårdarna haft var sin stor toft. Betydligt större än övriga gårdars. Mellanstora tofter fanns sannolikt till gårdarna 2, 4, 5, 11 samt den sammanslagna ”3. och 10.” En liten trolig toft hörde till gård 7.

Det framgår av tofterna att gård nr. 10, som slagits samman med nr. 3, förmodligen hade sin gårdstomt direkt öster om gård ”8. och 9.”. Där hade nämligen gård nr. ”3. Och 10.” en toft som förmodligen gränsat till nr. 10:s f.d. gårdstomt. Både gård 3 och 10 har förmodligen varit medelstora gårdar- bedömt utifrån tofternas ytor.

Kyrkoköpinges bytomt vid enskiftet

På konceptversionen av enskifteskartan över Kyrkoköpinge har lantmätaren dels ritat in gårdssymboler, dels redovisat bebyggelse länga för länga sett rakt uppifrån. I figur 6 kan man se den ganska kladdiga och svåranalyserade karteringen av bytomten. Gårdssymboler finns för gårdarna 2, ”3 och 10”, 4, 5, 7 och 11. Men däremot inte för nr. ”8 och 9”.

Figur 6. Bytomten på konceptversionen av Kyrkoköpinges enskifteskarta.

Detaljerat utritade byggnadslängor har lantmätaren gjort för gårdarna 2, 4, 5, 7 samt ”8 och 9”, men däremot inte för nr. 11. Detaljerade huslängor finns också för några gatehus som fanns väster om kyrkogården, bl.a. det numrerade gatehuset nr 1. Detsamma gäller för det numrerade gatehuset nr 6.

I enskiftesakten finns en lista i vilken lantmätaren anger kvaliteten på gårdarnas bebyggelse vid skiftet. Delvis utifrån denna anges också vilka gårdar som efter enskiftet skulle få kvarboenderätt på bytomten och vilka som skulle flytta ut till sina nya enskiften.

Kvarboenderätt anges för gård nr. 2, 4, ”8 och 9” samt 11. Den sistnämnda slogs vid enskiftet samman med en del av gården ”3 och 10”. Utflyttning av bebyggelsen skulle ske för nr. 5, 7 och resterande del av nr ”3 och 10”. De redovisade gårdssymbolerna på kartan motsvarar således inte (vilket man skulle kunna tro) gårdar som skulle flyttas ut från bytomten.

En för den arkeologiska undersökningen intressant uppgift som redovisas i enskifteskartans beskrivning är att tomten till gården ”3 och 10” var obebyggd. Det saknades alltså bebyggelse på tomten år 1815. Om förhållandet var detsamma vid storskiftet 1768 har däremot inte kunnat fastslås i denna studie.

I figur 7 visas hur tomtränser och hägnader vid enskiftet var belägna i förhållande till det arkeologiska undersökningsschaktet. Hur exakt schaktets placering på enskifteskartan är beror på de ev. fel som kan finnas i georefereringen av kartan. Eftersom ganska många av enskiftets fastighetsgränser finns kvar ännu idag och har kunnat användas vid georefereringen bör felaktigheten vara relativt liten.

Figur 7. Gårdstomter, byggnader och hägnader inom bytomten år 1815

Av figur 7 framgår att det arkeologiska schaktet främst berör gårdstomten till gård nr ”3 och 10” samt åt nordväst även ytor till gård nr 2 som låg norr där om. Allra längst åt väster tangerar schaktområdet den samfälliga bygatan. Däremot berör schaktet inte vad som var byns vång så som gränsen mellan bytomt och vång sträckte sig 1815. Gränsen mellan bytomt och vång sträckte sig öster om det arkeologiska schaktet även vid storskiftet 1768.

Avslutande sammanfattning

Studien har visat att den arkeologiska undersökningens schakt var beläget främst på gårdstomten till gård ”3 och 10” inom östra delen av Kyrkoköpinges historiska bytomt. Schaktet berörde även mark till gård nr 2 i sin nordvästra del. Gård ”3 och 10” saknade bebyggelse på tomten vid enskiftet i byn 1815. Om förhållandet var detsamma vid storskiftet 1786 har inte kunnat bekräftas. Möjligen fanns det gårdsbebyggelse som berört schaktet vid storskiftet. Den del av schaktet som låg inom gård nr 2:s tomt berör inte bebyggelsen som den var placerad 1815.

Vid tiden för storskiftet låg Kyrkoköpinge by i ägoblandning med grannbyn Mellanköpinge. De båda byarna hade inägor i fyra olika vångar. Norr om bytomterna hade de en stor gemensam vång med en viss tegblandning inom den centrala delen. Mellanköpinge ägde också mark nordväst om Kyrkoköpinges i denna vång.

Söder om bytomterna fanns tre vångar. Båda byarna hade tegar i alla tre vångarna, men ägoblandningen var mest omfattande i Mellanvången. Mellanköpinge ägde dock ett samlat markområde även i den västra vången. I den östligaste vången hade Kyrkoköpingegårdarna endast några enstaka tegar.

Analysen av tegskiftet i Kyrkoköpinge 1768 har visat att gården ”8 och 9” hade flera väldigt breda ägotegar. Ett särskilt stort ägoblock tillhörde denna gård direkt väster om bytomten. Till stor del bestod detta ägoblock av åker som sannolikt utgjort gårdens toft före storskiftet. Någon av gårdarna 8 eller 9, eller båda tillsammans, kan ha utgjort en huvudgård under äldre tid. En ev. huvudgård kan ha delats till två bondgårdar vid någon tidpunkt och i senare tid åter lagts samman till byns största gård. Gården ”8 och 9” var inte frälseägd utan tillhörde kronan år 1768. Gården ”3 och 10”, som berörs av det arkeologiska undersökningsschaktet, tillhörde däremot Markie gods och huvudgård.